

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

В.В.Молдован, А.В.Молдован

ДЕОНТОЛОГІЯ

навчальний посібник

2010

Рецензенти:

Безклубий І.А. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Берлач А.І. - доктор юридичних наук, професор.

Захарченко П.П. – доктор юридичних наук, професор Київського національного університету внутрішніх справ.

Рекомендовано навчально-методичною комісією Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка 08.06.2010 року (прот. № 10).

Редакція – авторська.

Молдован В.В., Молдован А.В. Юридична деонтологія. Навчальний посібник. – К., 2010. – С. 128.

Мета навчального посібника – формування у студентів сучасного погляду на професію юриста і її місце у забезпеченні прав та інтересів громадян і юридичних осіб, що охороняються законом; її значення та роль у побудові правової держави; вироблення свідомого і відповідального ставлення до майбутньої професії; засвоєння принципів та організаційних форм діяльності суду, правоохоронних та правозахисних органів.

© В.В.Молдован, А.В.Молдован. 2010.

Предмет курсу «Юридична деонтологія»

Мета вивчення курсу "Юридична деонтологія" (вступ до юридичної діяльності): формування у слухачів сучасного погляду на професію юриста і її місце у забезпеченні прав та інтересів громадян і юридичних осіб, що охороняються законом; її значення та роль у побудові правової держави; вироблення свідомого і відповідального ставлення до майбутньої професії; засвоєння принципів та організаційних форм діяльності суду, правоохоронних та правозахисних органів.

Місце курсу у навчальному плані: даний курс має особистий матеріал та в тій чи іншій мірі спирається на всі юридичні дисципліни, тому з вивченням даної дисципліни слухач робить перший крок до професійного осмислення вже набутих знань і отримує можливість під час вивчення наступних дисциплін розглядати їх під кутом зору майбутньої професії юриста.

Анотація змісту, основні розділи курсу.

Курс складається з восьми розділів: Предмет та основні поняття курсу; Типові норми професійної підготовки юристів; Суддівська діяльність; Прокурорська діяльність; Слідча діяльність; Адвокатська діяльність; Нотаріальна діяльність; Юридична консультативна діяльність.

Студенти повинні:

Знати:

- історичні джерела юридичної деонтології;
- поняття, предмет та мету юридичної деонтології;

- принципи юридичної деонтології;
- види юридичної практичної діяльності;
- норми професійної підготовки поведінки юристів.

Уміти:

- аналізувати міжнародні європейські, державні нормативні акти;
- орієнтуватись у різних галузях права;
- сприймати інформацію як письмову, так і усну;
- складати деякі процесуальні акти;
- відстоювати свої права.

Форми підсумкового контролю знань студентів: тестування, іспит.

Тема I. Предмет та основні поняття курсу.

1. Поняття, предмет і мета юридичної деонтології.
2. Завдання та система юридичної деонтології.
3. Поняття, значення та система принципів юридичної деонтології.
4. Історичні джерела юридичної деонтології.

Тема II. Норми професійної поведінки юристів.

1. Юридична термінологія.
2. Обов'язки юриста.
3. Професійна поведінка юриста.
4. Компетентність юриста.
5. Надання та отримання інформації.
6. Зіткнення інтересів юриста і клієнта.
7. Членство юриста в організації, що надає правничі послуги.

Тема III. Суддівська діяльність.

1. Поняття суддівської діяльності.
2. Функціональні аспекти суддівської діяльності.
3. Зміст суддівської діяльності.
4. Контроль за суддівською діяльністю.

Тема IV. Прокурорська діяльність.

1. Поняття прокурорської діяльності.
2. Принципи діяльності прокурорського нагляду.
3. Участь прокурора в якості учасника судового процесу.
4. Зміст роботи прокурора.

5. Контроль за здійсненням прокурорської діяльності.

Тема V. Слідча діяльність.

1. Поняття слідчої діяльності.
2. Завдання досудового слідства.
3. Принципи здійснення слідчої діяльності.
4. Суб'єкти слідчої діяльності.
5. Функціональні аспекти діяльності слідчого.
6. Контроль за роботою слідчих.

Тема VI. Адвокатська діяльність.

1. Поняття адвокатської діяльності.
2. Види юридичної допомоги, які може здійснювати адвокат.
3. Права на здійснення адвокатської діяльності.
4. Принципи діяльності адвокатури.
5. Адвокат у кримінальному та цивільному процесах
6. Обов'язкова участь захисника.
7. Соціальний захист діяльності захисника.

Тема VII. Нотаріальна діяльність.

1. Поняття та принципи нотаріальної діяльності. Вимоги до нотаріуса.
2. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися державними нотаріусами.
3. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися приватними нотаріусами.
4. Контроль за діяльністю нотаріуса.

Тема VIII. Консультативна діяльність.

- 1 Поняття юридичної консультативної діяльності.
- 2 Вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта.
- 3 Посадові обов'язки юрисконсульта.
- 4 Контроль за діяльністю юрисконсульта.

Список літератури

1. Гусарєв С., Тихомиров О. Юридична деонтологія. - К., 2005.- 655 с.
2. Сливка С. Юридична деонтологія. -К., 2008. - 320 с.
3. Молдован В., Кацавець Р. Юридична клініка. - К., 2007. - 224 с.
4. Леко Б. Юридична етика. – Чернівці, 2008. – 280 с.

Нормативні акти

Конституція України, 1996 р. - К., 2010 р.

Закон України "Про судоустрій", 2010 р. - К. 2010 р.

Кримінальний кодекс України, 2001 р. - К., 2010 р.

Кримінально-процесуальний кодекс України, 1961 р. -К., 2010 р.

Цивільний кодекс України, 2003 р. -К., 2010 р.

Цивільний процесуальний кодекс України. -К., 2010 р.

Господарський кодекс України, 2003 р. -К., 2010 р.

Господарський процесуальний кодекс України, 2004 р. - К., 2010 р.

Закон України "Про прокуратуру", 1991 р. -К., 2010 р.

Закон України "Про адвокатуру", 1992 р. -К., 2010 р.

Закон України "Про нотаріат", 1993 р. -К., 2010 р.

Питання до іспиту

- 1.Поняття, предмет і мета юридичної деонтології.
- 2.Завдання та система юридичної деонтології.
- 3.Поняття та значення принципів юридичної деонтології.
- 4.Принципи пріоритету людини, її прав.
- 5.Принцип гуманності.
- 6.Принцип законності.
- 7.Принцип істинності.
- 8.Принцип плюралізму.
- 9.Принцип професіонально-правової активності.
- 10.Історичні джерела юридичної деонтології.
- 11.Міжнародні нормативні акти юридичної деонтології.
- 12.Європейські нормативні акти юридичної деонтології.
13. Державні нормативні акти України, Англії, РФ, ФРН, Франції.
- 14.Типові норми професійної поведінки юристів США (загальна характеристика).
15. Юридична термінологія.
16. Обов'язки юриста.
- 17.Професійна поведінка юриста.
- 18.Компетентність юриста.
- 19.Надання і отримання інформації.
20. Конфіденційність інформації.

21. Дозволене розголошення інформації.
22. Розголошення інформації, що суперечить інтересам клієнта.
23. Конфлікти через поведінку юриста.
24. Розголошення інформації, яке вимагається або дозволяється.
25. Зіткнення інтересів юриста та клієнта.
26. Відданість інтересам клієнта.
27. Інтереси юриста.
28. Сфера консультацій юриста.
29. Відповідальність помічника юриста.
30. Недозволена юридична практика.
31. Служіння *pro bono publico*.
32. Членство юриста в організації, що надає юридичні послуги.
33. Повідомлення щодо послуг, які надаються юристом.
34. Рекламування юридичних послуг.
35. Види юридичної практичної діяльності.
36. Поняття суддівської діяльності.
37. Функціональні аспекти суддівської діяльності.
38. Зміст суддівської діяльності.
39. Контроль за суддівською діяльністю.
40. Поняття прокурорської діяльності.
41. Принципи діяльності прокуратури.
42. Завдання прокурорського нагляду.
43. Участь прокурора в якості учасника судового процесу.
44. Зміст роботи прокурора.
45. Контроль за здійсненням прокурорської діяльності.
46. Поняття слідчої діяльності.

47. Принципи здійснення слідчої діяльності.
48. Суб'єкти слідчої діяльності.
49. Функціональні аспекти діяльності слідчого.
50. Контроль за роботою слідчих.
51. Поняття адвокатської діяльності.
52. Види юридичної допомоги, які можна здійснювати адвокат.
53. Принципи діяльності адвокатури.
54. Право на здійснення адвокатської діяльності.
55. Адвокат у кримінальному та цивільному процесі.
56. Обов'язкова участь захисника.
57. Соціальний захист діяльності адвоката.
58. Поняття нотаріальної діяльності.
59. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися державними нотаріусами.
60. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися приватними нотаріусами.
61. Вимоги до діяльності нотаріуса.
62. Права та обов'язки нотаріуса.
63. Поняття юридичної консультативної діяльності.
64. Вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта.
65. Посадові обов'язки юрисконсульта.
66. Контроль за діяльністю юрисконсульта.

Примітка: при складанні іспиту обов'язковим є підготовка ситуаційних завдань, які є додатком до кожного білету.

Тема 1. Предмет та основні поняття

- 1.1. Поняття та предмет юридичної деонтології.
- 1.2. Завдання та принципи юридичної деонтології.
- 1.3. Історичні джерела юридичної деонтології.
- 1.4. Документи про стандарти юридичної професії.

1.1. Поняття та предмет юридичної деонтології

Деонтологія з грецької - наука про належне. Як належить вести себе юристам в тій чи іншій ситуації, в тому чи іншому випадку. Мудрі люди говорять, що краще відпустити на волю 100 винних, а деякі навіть 1000 винних ніж засудити одного невинного.

Френсіс Бекон (англ. філософ і юрист XVII ст.) писав «Один несправедливий вирок приносить більше горя ніж численні злочини вчинені приватними особами: останні псують лише струмки, тоді як несправедливий суддя псує все джерело».

Юридична деонтологія – це наука про належну поведінку, обов'язки юриста, про кодекс його професійної поведінки, правила поведінки. Вживається у широкому і вузькому розумінні. У вузькому розумінні – наука про застосування загальних норм права, моралі у діяльності юриста.

У широкому – наука, що аналізує правові, психологічні, політичні, естетичні та етичні і, звичайно, моральні вимоги, які регламентують ставлення юриста до – клієнта, своїх і чужих колег, до всіх оточуючих.

Особливістю юридичної деонтології є те, що вона характеризує правознавство крізь призму юридичної професії і діяльності юриста, якому постійно необхідно вирішувати складні проблеми життя, свободи, честі людей. А це потребує напруги моральних сил, розуміння міри відповідальності перед клієнтом і, врешті решт, перед суспільством. Для цього потрібно знати психологію, політику, етику, естетику і багато всього іншого.

Предмет юридичної деонтології – це звід правил, якими має користуватись юрист. Це система правових, політичних, психологічних, етичних норм, що визначають режим спілкування юриста з людьми, взаємовідносини з клієнтами і його поведінкою.

Є загальна юридична деонтологія, нормативна юридична деонтологія та спеціальна юридична деонтологія.

Загальна юридична деонтологія – включає основні аспекти характеристики належного, обов'язкового в повсякденній поведінці юриста при виконанні ним своїх службових функцій (функції - це напрямки його діяльності).

Нормативна юридична деонтологія - обґрунтовує практичні, моральні рекомендації, нормативні приписи (рос. предписание) до юриста будь-якої спеціалізації.

Спеціальна юридична деонтологія – висвітлює специфічні, деонтологічні особливості конкретних спеціальностей правників (адвоката, прокурора, слідчого, судді, нотаріуса, юрисконсульта), їх професіограми. Наприклад:

- Кодекс деонтології національної поліції Франції
- Етика поліцейського ФРН

- Кодекс честі працівників ОВС України
- Морально-етичний кодекс поліцейського США
- Кодекс правил здійснення діяльності адвокатів Європейського співтовариства та інше.

1.2. Завдання та принципи юридичної деонтології

Завданням юридичної деонтології є:

- розкриття значення професійного обов'язку, відповідальності юриста у правничій діяльності;
- визначення системи правил і вимог до юристів в їх взаєминах з клієнтом;
- виявлення, за яких умов конкретні взаємини можуть бути здійснені.

Принципи юридичної деонтології – «основні положення, які закріплені в нормативних актах і виражають суть юридичної деонтології. Це принципи: пріоритету людини та її прав, гуманності, законності, істинності, плюралізму, професійно-правової активності.

Принцип гуманності – означає поважне ставлення до конкретної людини з урахуванням її прав, індивідуальних особливостей, законних інтересів, уміння поставити себе на місце клієнта і подивитись на ситуацію з його позиції.

Принцип законності містить вимогу до юриста при формуванні власних норм поведінки керуватись засадами, нормами чинного законодавства. Здійснюючи нагляд за дотриманням законів юридичними та фізичними особами, самим дотримуватися законів.

Поєднаний із справедливістю та сумлінністю він виключає корисливість.

Принцип істинності – передбачає встановлення у кожній справі цілковитої достовірності. У пошуках істини юрист має бути чесним перед усім перед собою, продумано і зважено здійснювати службово-професійні дії, добирати юридичні факти, виключати недомовки, двозначності.

Принцип плюралізму – виявляється у толерантності до ідеологічних уподобань клієнта, політичної чи релігійної переконливості, партійної належності, соціального стану.

Принцип професійно-правової активності означає цілеспрямовану діяльність юриста у реалізації своєї компетенції у межах правових норм, уміння виявити ініціативу, самостійність, взяти відповідальність на себе, здатність швидко і обґрунтовано прийняти ефективне рішення.

Юридична деонтологія входить до системи юридичних наук об'єднаних під назвою правознавство (їх більше 50). У класифікації юридичних наук її відносять до теоретико-історичних, оскільки:

1. Основою її вивчення є правова культура юриста.
2. Вона містить відомості необхідні для всебічного пізнання закономірності юридичної діяльності слідчого, прокурора, судді....
3. Створює теоретичні основи для прикладних наук (судової психології, судової етики, юридичної конфліктології...).
4. Збагачує теоретичні основи юриспруденції, розвиває нові підходи в юридичній науці і практиці.

Мета юридичної деонтології – дати майбутньому юристу сучасні уявлення про обрану професію та основні установки на вивчення юридичних наук.

1.3. Історичні джерела юридичної деонтології

«Деонтологія» як науковий термін вперше вжито англ. філософом і юристом Ієремією Бентамом (1748-1832 рр.). Він написав працю «Деонтологія або наука про мораль» Мораль, вважав Бентам, можна математично обрахувати, а задоволення індивідуального інтересу слід розглядати як засіб забезпечення найбільшого щастя для найбільшої кількості людей. Законність, правопорядок – це найголовніше.

Бентам застосував термін «деонтологія» для позначення вчення про мораль у цілому. Пізніше деонтологію почали відокремлювати як частину моралі, як знання про належне, щодо окремої групи людей. Ще й досі деонтологією називають професійну етику медиків. Там дуже потрібні висока мораль, доброта, гуманізм. Ще Гіппократ писав про ідеал лікаря «Все що шукається в мудрості, все це є у медицини, а саме: зневага до грошей, сумління, скромність, простота в одязі, повага, рішучість...».

У середні віки писались такі твори як – Солярмський кодекс здоров'я, «Етика», «Канон лікарської науки» Ібн Сіні. В епоху відродження відомий німецький філософ, лікар, хімік, професор Базельського університету Парацельс (справжнє ім'я Пилип Ауреол Теофраст Бомбаст фон Гогенгейм (1493-1541) писав: «Сила лікаря в його серці, а найважливіша основа ліків – любов».

У 1949 році у Женеві прийнято Міжнародний кодекс медичної деонтології. З 60-х років ХХ століття у вищих навчальних закладах України вже читається курс «Деонтологія». У 70-ті роки у юридичних ВНЗ бувшого СРСР починають викладати спецкурс «Вступ у юридичну спеціальність». Перший навчальний посібник з'явився у Москві в 1976 році. Проф. Сергій Сергійович Алексєєв відмічав, що «право і законність – це інститути соціального життя, вони тісно пов'язані з мораллю, втілюють її ідеали та принципи. Специфіка юридичної роботи містить потенційну небезпеку професійної деградації особи, що виявляється в актах бюрократизму, формалізму, грубості, нелюдності. Робота юриста впливає на долі людей, життя, здоров'я, що споріднює професію юриста з професією лікаря. Особливо слід звертати увагу на етикет, правила ввічливості, такту, культури поведінки (Алексєєв С.С. Введение в юридическую специальность, - М.: 1976. 161 с.).

У 1982 році Міністерство освіти СРСР затвердило «Кваліфікаційну характеристику юриста», де визначалася система вимог до знань та вмінь юриста.

Свою лепту у розвиток деонтології вніс професор Харківської юридичної академії Віктор Михайлович Горшеньов. У 1988 р. опублікував разом із Бенедиком І.В. навчальний посібник «Юридическая деонтология», в якому вони розглянули професію юриста у кількох аспектах: юрист як особа; юрист як політичний діяч; юрист як спеціаліст; юрист як носій високих моральних якостей; естетична культура юриста.

Про співвідношення права й моралі писали: В. Бородин, Л. Суворов, С. Сливка, О. Шмоткін, В. Молдован. Зокрема уже в 1983 році Валеріан Молдован читав курс «Професійна етика юриста» у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка. Опублікував наукові статті «Моральні засади у діяльності прокурора» у збірнику «Сучасні проблеми держави і права» (Київ, 1990 рік); «Етика взаємовідносин державного обвинувача з іншими учасниками процесу» (Донецьк, 2001 рік).

1.4. Документи про стандарти юридичної професії

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 р. Ратифікований Україною у 1973 р.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку». Документ ООН 1979 р.

3. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання. Документ ООН 1984р.

4. Основні засади незалежності судових органів. Документ ООН 1985 р.

5. Декларація основних засад правосуддя для жертв злочину і зловживання владою. Документ ООН 1985 р.

6. Основні засади, що стосуються ролі юристів. Документ ООН 1990 р.

7. Декларація і програма виховання громадян у дусі демократії основаної на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків. Прийнята Кабінетом Міністрів Ради Європи у 1999 р.

8. Міжнародний договір, Резолюція про комісара Ради Європи з прав людини. Будапешт 1999 р.

9. Деонтологічний кодекс. Страсбург 1988 р.

10. Основні засади етики поліцейської служби. Затверджені Парламентською Асамблеєю Ради Європи 1979 р.

11. Загальний кодекс правил для адвокатів країн європейського співтовариства.

12. Стандарти незалежності юридичної професії міжнародної асоціації юристів. Нью-Йорк 1999 р. та інші.

Більш детально див. у книзі С. Гусарева і О. Тихомирова «Юридична деонтологія». У цій книзі ви можете знайти: список літератури за темою курсу; інтернет ресурси для юристів; бази законодавства; державні органи; міжнародні правові акти; каталоги юридичної інформації; юридичні організації; бібліотеки світу; юридичні видання; газети та журнали тощо.

Тема 2. Норми професійної поведінки правників¹

- 2.1. Типові норми професійної підготовки юристів США (загальна характеристика).
 - 2.1.1. Юридична термінологія.
- 2.2. Обов'язки правника.
- 2.3. Сфера дії норм.
 - 2.3.1. Професійна поведінка юриста.
- 2.4. Взаємини «клієнт-правник».
 - 2.4.1. Компетентність юриста.
 - 2.4.2. Надання і отримання інформації.
 - 2.4.3. Конфіденційність інформації.
 - 2.4.4. Дозволене розголошення інформації.
 - 2.4.5. Розголошення інформації, що суперечить інтересам клієнта.
 - 2.4.6. Конфлікти через поведінку правника.
 - 2.4.7. Розголошення інформації, яке вимагається або дозволяється.
 - 2.4.8. Зіткнення інтересів.
 - 2.4.9. Відданість інтересам клієнта.
 - 2.4.10. Інтереси правника.
- 2.5. Правник-консультант.
 - 2.5.1. Сфера консультації юриста.

¹ Більш детально див. Типові норми професійної підготовки правників. – К., 1995, 77 с.

2.5.2. Відповідальність помічників правників, які самі не є правниками.

2.5.3. Недозволена правнича практика.

2.6. Обов'язок служіння pro bono publico.

2.7. Інформація щодо правничих послуг.

2.7.1. Повідомлення щодо послуг, які надаються правником.

2.7.2. Рекламування правничих послуг.

У темі 2 висвітлюються питання підготовки та поведінки правників². Зокрема, подаються Типові норми професійної поведінки, складені Американською Правничою Асоціацією та затверджені Палатою представників Американської Правничої Асоціації. Етичні норми правничої практики демонструють відданість американських правників своїй професії і досягнення найвищих норм професійної компетенції.

2.1. Типові норми професійної підготовки юристів США (загальна характеристика)

Типові норми професійної підготовки правників США складені Американською правничою асоціацією у 1983 році з послідуочими доповненнями. Структура: ч. 1. Преамбула (висвітлюються обов'язки правника (див. 2.2); ч. 2. Сфера дій норм; ч. 3. Термінологія (див. 2.1.1).

У ч. 2 висвітлюються питання: **«Взаємини «клієнт-правник»:** компетентність; сфера представництва; дбайливість; надання і

² Термін правник і юрист ідентичні.

отримання інформації; гонорар; конфіденційність інформації; зіткнення інтересів;

недопустимість надання правничих послуг; клієнт з обмеженою правоздатністю (дієздатністю); відмова від представництва; продаж правничої практики.

Правник: консультант; посередник; оцінка справи для використання її третіми особами.

Адвокат: зустрічні позови та спори; прискорення судового розгляду; щирість у ставленні до суду; чесність у ставленні до протилежної сторони та її адвоката; неупередженість і декорум суду; гласність судового розгляду; правник як свідок; спеціальні функції обвинувача; адвокат у процесуальних діях несудового характеру.

Угоди з особами, які не є клієнтами: правдивість у заявах на адресу інших осіб; обмін інформацією з особою, яку представляє інший адвокат; стосунки з особою, яка не представлена адвокатом; дотримання прав третіх осіб.

Правничі фірми та асоціації: відповідальність партнера або правника, який наглядає безпосередньо за діяльністю інших правників фірми; відповідальність правника, підлеглого іншому правнику; відповідальність помічників правників, які самі не є правниками; професійна незалежність правника; недозволена правнича практика; обмеження права вести правничу практику; надання додаткових послуг.

Обов'язок: служіння pro bono publico; прийняття правником призначень суду; членство правника в організації, що надає

правничі послуги; діяльність з реформування законодавства, що впливає на інтереси клієнта.

Інформація щодо правничих послуг: повідомлення щодо послуг, які надаються правником; рекламування правничих послуг; безпосередній контакт з перспективними клієнтами; інформаційні повідомлення щодо сфер правничої практики та її легалізації; назва та бланк фірми.

Підтримання цілісності професії: прийняття до адвокатури та питання дисциплінарного характеру; посадові особи судової влади та судові службовці; інформування органів дисциплінарного нагляду щодо неналежної професійної поведінки правників; неналежна професійна підготовка правника; юрисдикція. У ч. 3 «Термінологія» висвітлено терміни.

2.1.1. Юридична термінологія

- «Думка» або «гадає» - означає, що особа, залучена до цього випадку, справді вважала, що факт, про який іде мова є дійсним. Висновок про думку особи може бути зроблено на підставі конкретних обставин.
- «Консультувати» або «консультація» - означає надання або отримання інформації, достатньої, щоб дати можливість клієнту зрозуміти усю важливість справи, про яку йдеться.
- «Фірма» або «правнича фірма» - означають правника або правників з приватної фірми, правників, які працюють в юридичному відділі корпорації або іншої організації, яка надає юридичні послуги.

- **«Шахрайство»** або **«шахрайський»** - означає поведінку, що має на меті ошукати когось через неуважність чи неспроможність надати іншій особі інформацію, що має відношення до справи.
- **«Свідомо»** або **«знає»** - означають дійсне знання факту, про який йдеться. Висновок про знання, якими володіє особа, може бути зроблено на підставі конкретних обставин.
- **«Партнер»** - означає члена товариства або акціонера правничої фірми, організованої як професійна корпорація.
- **«Розсудливий, розважливий»** - вживається щодо поведінки правника і означає поміркованість, передбачливість і компетентність правника.
- **«Розважлива думка»** або **«розважливо гадає»** - коли вони вживаються до правника, означають, що правник гадає, що думка про конкретну справу і її обставини є розважливою.
- **«Розсудливо мусить знати»** - вживається щодо правника і означає, що розсудливо-передбачливий і компетентний правник з'ясував би справу, про яку йдеться.
- **«Суттєвий, суттєва»** - вживається щодо ступеню або міри, означають суттєву справу без сумніву вагомого значення тощо.

2.2. Обов'язки правника

Правник є представником клієнтів, посадовою особою правничої системи і офіційною особою, яка несе особливу відповідальність за якість правосуддя.

Як представник клієнтів, правник виконує різноманітні функції. Як радник, правник, інформує клієнта, допомагає йому зрозуміти, які він має юридичні права і обов'язки за законом, і пояснює, як вони практично втілюються в дійсності. Як адвокат, правник ретельно відстоює позицію клієнта згідно з Нормами змагальної системи. Як особа, яка веде переговори, правник прагне досягти сприятливого для клієнта результату, але методами, що відповідають вимогам чесного ведення справи і ставлення до інших. Як посередник поміж клієнтами, правник прагне погодити їхні інтереси, що розходяться, як радник, і меншою мірою діє як особа, котра має право говорити від імені кожного клієнта як її представник.

Правник виконує функції особи, яка оцінює юридичні справи клієнта і доповідає про них клієнту або іншим особам.

У виконанні всіх своїх професійних функцій правник мусить бути компетентним, діяти швидко і старанно. Правник мусить з'ясувати з клієнтом усі питання стосовно представництва його інтересів. Правник мусить тримати у таємниці всю інформацію, що стосується представництва клієнта, за винятком тих випадків, коли розголошення інформації вимагається або дозволяється Нормами професійної поведінки або іншими законами.

Правник мусить поводитися згідно з вимогами закону як під час надання професійних послуг клієнту та виконання, взагалі, своїх обов'язків правника, так і в особистому житті. Правник має вдаватися до встановлених законом процедур лише з законною метою, а не для того, щоб стурбувати або налякати когось. Правник

повинен виявляти повагу до правничої системи та посадових осіб, які її обслуговують, зокрема до суддів, інших правників і державних службовців. Хоч обов'язком правника і є, коли це необхідно, заперечувати правильність дій офіційних осіб, обов'язок правника полягає і в тому, щоб відстоювати букву закону.

Як офіційна особа, правник мусить домагатися вдосконалення законів, покращення здійснення правосуддя і якості послуг, які надаються представниками професії правника. Як представник професії, якій навчаються, правник мусить постійно розвивати свої знання з законодавчої сфери, не обмежуючи себе лише тими, що будуть використані для обслуговування клієнтів, застосовувати ці знання для вдосконалення законів і домагатися поліпшення освіти правників. Правник мусить пам'ятати про недоліки у здійсненні правосуддя і про те, що люди з невеликим достатком, а інколи й не тільки вони, не можуть оплатити потрібні їм юридичні послуги, й тому він мусить також витратити свій професійний час і звертати свій громадянський вплив на те, щоб допомагати їм. Правник мусить допомагати своїм колегам досягати цих цілей і спонукати правничі кола поліпшувати організацію своєї діяльності в суспільних інтересах.

Багато з професійних обов'язків правника знайшли своє місце як у "Нормах професійної поведінки", так і в матеріальному та процесуальному праві. Проте у своїй професійній діяльності правник також керується своєю совістю та схваленням своєї поведінки колегами за професією. Правник мусить прагнути досягти найвищого рівня професійного вміння, щоб покращувати

закони і показувати приклад втілення професійних ідеалів праці на користь суспільства.

Обов'язки правника як представника клієнтів, посадової особи правничої системи і офіційної особи, як правило, гармонійно поєднуються. Тому, коли представлення протилежної сторони здійснюється добре, правник може бути ревним адвокатом свого клієнта і вважати при цьому, що правосуддя відбувається належним чином. Так само правник може бути впевненим у тому, що дотримання таємниці щодо конфіденційної інформації клієнта звичайно йде на користь суспільним інтересам, оскільки люди шукатимуть юридичної консультації й дотримуватимуться правових норм тим частіше, чим більше вони будуть впевнені в тому, що їхнє спілкування з правником буде конфіденційним.

Проте у правничій практиці мають місце й обов'язки, що суперечать один одному. По суті, всі складні етичні проблеми виникають з конфлікту між обов'язками правника перед клієнтами, правною системою і його особистим бажанням залишатися чесною людиною, заробляючи собі достатньо на життя. "Норми професійної поведінки" містять у собі умови вирішення таких конфліктів. У межах цих Норм може виникнути багато важких питань щодо професійної поведінки правника, які мають бути вирішені правником на його власний розсуд відповідно до професійних і моральних засад, встановлених основними принципами, на яких ґрунтуються ці Норми.

Професія правника великою мірою є самоврядною професією. Хоч іншим професіям також були надані повноваження

самоврядування, правнича професія є унікальною у цьому відношенні через її тісний зв'язок з процесами державного керування і наглядом за дотриманням закону. Цей зв'язок ясно видно з того факту, що найвищі повноваження відносно правничої професії надані великою мірою судам.

Поки правники у своїй діяльності відповідають вимогам свого професійного призначення, нагоди для її регулювання з боку держави немає. Самоврядування також допомагає підтримувати незалежність правничої професії від домінування держави. Незалежна правнича професія є важливою силою для утримання дій держави в межах закону, тому що зловживанням правничими повноваженнями скоріше кинуть виклик ті представники правничої професії, які не залежать від держави в отриманні права на ведення практики.

Відносна автономія правничої професії несе з собою особливі види відповідальності самоврядування. Представники цієї професії мусять гарантувати, що статут їхньої професійної діяльності складено на користь інтересів суспільства, а не з метою підтримки вузьких або егоїстичних інтересів правничих кіл. Кожен правник несе відповідальність за дотримання "Норм професійної поведінки". Правник мусить також допомагати іншим правникам в їхньому прагненні дотримуватися цих Норм. Нехтування цими обов'язками ставить під загрозу незалежність професії і суспільний інтерес, якому вона слугує.

Правники відіграють життєво важливу роль у збереженні суспільства. Виконання цієї ролі вимагає від правників розуміння

їхнього зв'язку з нашою правовою системою. "Норми професійної поведінки", якщо їх належним чином дотримуватися, слугують для визначення цього зв'язку.

2.3. Сфера дій норм

2.3.1. Професійна поведінка юриста

“Норми професійної поведінки” – це норми мотивації. Їх слід інтерпретувати стосовно мети правничого представництва і самого закону. Деякі з Норм імперативні, сформульовані за допомогою термінів "повинен" або "не повинен". Ці Норми визначають належну поведінку правника для підтримування професійної дисципліни. Інші Норми, сформульовані за допомогою терміну "може", носять характер дозволу і визначають ті сфери правничої діяльності, в яких правник має діяти за цими Нормами на власний професійний розсуд. Ніякі дисциплінарні заходи не можуть бути вжиті проти правника, коли він приймає рішення, діяти йому чи не діяти в межах наданої свободи дій. Норми також визначають характер взаємин між правником та іншими особами. Таким чином, Норми частково є зобов'язуючими і дисциплінарними, а частково такими, що формують і описують професійну роль правника, наводячи її визначення. В багатьох коментарях вживається термін "повинен". Коментарі не додають обов'язків до кола повноважень правника, визначених Нормами, а лише пояснюють, як вести правничу практику відповідно до цих Норм.

Норми містять у собі значно ширший правничий контекст, що описує роль правника. Цей контекст охоплює судові процедури і

статути щодо питань надання ліцензій, закони, які визначають особливі обов'язки правників, матеріальне та процесуальне право взагалі. Дотримання цих Норм, як і всього законодавства у відкритому суспільстві, залежить, по-перше, від розуміння і добровільної згоди, по-друге, від зміцнюючого впливу з боку рівних собі осіб та суспільної думки і, нарешті, коли це необхідно, посилюється шляхом дисциплінарних розглядів. Проте Норми не вичерпують тих моральних і етичних міркувань, якими мусить керуватися правник, оскільки ніяка поважна діяльність людини не може бути повністю визначена правовими нормами. Норми лише забезпечують систему для етичного здійснення правничої практики.

Більш того, з метою встановлення повноважень і відповідальності правника, принципи матеріального права, зовнішні щодо цих Норм, визначають, чи існують взаємини "клієнт–правник", чи ні. Більшість обов'язків, що випливають із взаємин "клієнт–правник", стають дійсними лише після того, як клієнт звернувся до правника з проханням про надання правничих послуг, а правник погодився це зробити. Але існують деякі обов'язки, такі, як конфіденційність, коли правник погоджується розглянути необхідність встановлення взаємин "клієнт-правник". Чи взаємини "клієнт–правник" існують з будь-якою конкретною метою, чи ні, може залежати від обставин і може бути питанням, що вимагатиме рішення суду.

За різноманітними правними положеннями, включно з конституційним, статутним і загальним правом, до кола обов'язків державних правників можуть бути віднесені повноваження щодо

юридичних консультацій, які звичайно надаються клієнтам у приватних взаєминах “клієнт–правник”. Наприклад, правник державної установи може мати повноваження від імені держави приймати рішення про перегляд справи або ж невдалого рішення. Такі різноманітні повноваження можуть надаватися державним службовцям, що займаються питаннями права. Так само правники, які перебувають під наглядом цих державних службовців, можуть бути уповноважені представляти кілька державних установ у міждержавних правних суперечках за обставин, коли приватний правник не зміг би представляти кількох приватних клієнтів. Вони також можуть мати повноваження представляти "суспільний інтерес" за обставин, коли приватний правник не був би уповноважений зробити це. Ці Норми не відміняють жодного з таких повноважень.

Заборони, що накладаються цими нормами, або неспроможність дотримуватися зобов'язання є причиною того, щоб удатися до дисциплінарного процесу. Норми передбачають, що дисциплінарне оцінювання поведінки правника буде робитися на підставі фактів і обставин, що мали місце на час оцінюваних дій правника, і в визнанні того факту, що правник часто мусить діяти за непевного або неповного знання ситуації. Більш того, Норми передбачають, що те, буде чи не буде вжито дисциплінарних заходів за скоєне порушення, та суворість покарання залежать від усіх обставин, таких, як усвідомлення і серйозність порушення, фактори, що пом'якшують провину, та чи мали місце порушення раніше.

Порушення Норм не повинно бути причиною судового процесу і не повинно давати місця припущенню, що було порушено правничий обов'язок. Ці Норми складені для того, щоб надати можливість правникам керуватися ними у своїх діях і щоб забезпечити систему регулювання поведінки правників через дисциплінарні установи. Вони не створені для того, щоб бути підставою для громадянської відповідальності. Більш того, мета цих Норм може бути знівельована, якщо протилежні сторони будуть користуватися ними як процедурною зброєю. Той факт, що Норма є лише підставою для самостійної оцінки правником самого себе або для санкціонування дисциплінарною установою застосування міри покарання до правника, не означає, що суперник під час другорядного розгляду або врегулювання суперечки шляхом досягнення згоди або компромісу має право домагатися виконання цієї Норми. Відповідним чином, ніщо з цих Норм не повинно тлумачитися як таке, що додає ще щось до будь-якого реально існуючого правничого обов'язку правників або призводить до позадисциплінарних наслідків порушення такого обов'язку.

Більш того, ці Норми не призначені регулювати або торкатися застосування судами привілеїв взаємин "атторней-клієнт" або результатів праці правника. Ці привілеї були розроблені для сприяння виконанню законів і забезпечення справедливості судового процесу. Покладаючись на привілей відносин "атторней - клієнт", клієнти мають право чекати на те, що вся інформація, яку вони надають правнику або отримують від нього в межах дії цього привілею, буде захищена від примусового розголошення. Привілей

взаємин “атторней-клієнт” є привілеєм клієнта, а не привілеєм правника. Той факт, що у виняткових ситуаціях правник за цими нормами має обмежене право розголошувати конфіденційну інформацію, не робить не чинним твердження про те, що, як правило, клієнт має достатні підстави чекати, що інформацію, яка стосується його, не буде добровільно розголошено і що розголошення такої інформації може вимагатися судом тільки відповідно до визнаних винятків стосовно привілею взаємин “атторней-клієнт” і привілею результатів праці правника.

Коментар, що супроводжує кожну Норму, пояснює й ілюструє значення та мету цієї Норми. "Коментарі" призначені для того, щоб спрямовувати тлумачення Норм, але текст кожної Норми є авторитетним джерелом. Ці матеріали не призначені якимось чином впливати на застосування чи тлумачення Норм і Коментарів до них.

2.4. Взаємини «клієнт-правник»

2.4.1. Компетентність

Компетентність. Правник мусить надавати клієнту компетентне представництво його інтересів. Компетентне представництво вимагає правничих знань, навичок, належної ретельності й підготовки, доцільно необхідних для здійснення представництва.

Правничі знання і навички. При визначенні того, чи застосовує правник у конкретній справі необхідні знання і навички, суттєвими факторами є порівняльна складність і спеціалізований характер справи, загальний досвід правника, підготовка і досвід правника з

питань, про які йдеться, спроможність правника підготуватися до цієї справи і вивчити її, чи передати на розгляд правнику зі сталим авторитетом з питань, про які йдеться, чи приєднатися до нього як партнер, чи звернутися до нього за консультацією. В багатьох випадках необхідні знання та навички — це знання та навички правника, який займається практикою загального характеру. За деяких обставин можуть вимагатися спеціальні знання з якоїсь конкретної галузі права.

Правнику необов'язково мати спеціальну підготовку або досвід попередньої роботи, щоб вирішувати правничі проблеми, з якими він ще не знайомий. Правник, який щойно отримав право на те, щоб займатися практикою, може бути так само компетентним, як і правник з багаторічним досвідом. Такі важливі правничі навички, як аналіз прецедентів, оцінка доказів і складання проектів правничих документів, вимагаються при вирішенні усіх правничих проблем. Напевно, найфундаментальнішою з правничих навичок є вміння визначати, який саме тип правничих проблем треба буде розв'язувати у конкретній ситуації, навичка, що безумовно переважить будь-які спеціальні знання. Правник може надати адекватне представництво з цілком нових для нього питань шляхом необхідного їх вивчення. Компетентне представництво також може бути надано шляхом залучення до вирішення питання правника з визнаним авторитетом у галузі, про яку йдеться.

У надзвичайних випадках правник може дати пораду або надати допомогу у справі, для ведення якої він не має тієї кваліфікації, що вимагається в звичайних обставинах, якщо неможливо звернутися

до іншого правника, отримати у нього консультацію або залучити його до вирішення цієї справи. Однак, навіть у разі крайньої потреби, надання допомоги правником повинно обмежуватися наданням доцільно необхідної допомоги, оскільки погано розглянута справа за надзвичайних обставин може поставити під загрозу інтереси клієнта.

Правник може прийняти пропозицію представляти клієнта, коли необхідний рівень компетентності може бути ним досягнутий за допомогою доцільної підготовки. Це стосується також і правника, призначеного радником особи, інтереси якої ніхто не представляє.

2.4.2. Надання і отримання інформації.

(а) Правник мусить тримати клієнта доцільно поінформованим щодо стану справи і швидко відповідати на доцільні запити щодо інформації.

(б) Правник мусить пояснити справу до міри, доцільно необхідної, щоб дати можливість клієнту приймати зважені рішення щодо того, як представляти його інтереси.

Клієнт повинен мати достатню інформацію для того, щоб розсудливо брати участь у прийнятті рішень щодо мети його представництва і засобів, якими вона мусить досягатися, до міри, до якої він бажає і спроможний діяти. Наприклад, правник, який веде переговори від імені клієнта, повинен надавати клієнтові фактичну інформацію щодо справи, інформувати клієнта про контакти з протилежною стороною і робити інші доцільні кроки, що дозволять клієнту прийняти рішення щодо якоїсь важливої пропозиції від

протилежної сторони. Правник, який отримає від правника протилежної сторони пропозицію урегулювати цивільний спір або домовитися про подання до суду заяви з кримінальної справи, повинен негайно повідомити клієнта про зміст цієї пропозиції, якщо тільки попереднє обговорення з клієнтом цих питань не прояснило неприйнятність цієї пропозиції. Навіть коли клієнт делегує повноваження правнику, клієнт повинен залишатися поінформованим щодо стану справи.

Наскільки обмін інформацією достатній, частково залежить від того, яка порада або допомога надається клієнту, Наприклад, у переговорах, коли є час пояснити пропозицію, правник повинен переглянути разом із клієнтом усі важливі положення цієї пропозиції раніше, ніж погодитися на неї. У судовому процесі правник повинен пояснити загальну стратегію та перспективи досягнення успіху і, звичайно, застерегти клієнта щодо тактики, яка може завдати шкоди або вплинути на інших осіб. З іншого боку, в звичайних умовах від правника не можна чекати, що він буде описувати з подробицями стратегію судового процесу або стратегію ведення переговорів. Головним принципом, яким мусить керуватися правник, є необхідність розумно обмежити чекання клієнта на інформацію — згідно з обов'язком правника виходити з інтересів клієнта і дотримуватися всіх його вимог щодо того, як його представляти.

Звичайно інформація, що мусить надаватися правником, розрахована на клієнта як на дорослу людину, здатну її зрозуміти і спроможну відповідати за свої вчинки. Однак, надання клієнту всієї

інформації згідно з вищезазначеними вимогами може бути недоцільним, наприклад, коли клієнтом є дитина або клієнт страждає на розумову неправоздатність. Коли клієнтом є організація або група осіб, часто неможливо або непотрібно інформувати кожного з її членів про стан справ; звичайно правник надає інформацію відповідним посадовим особам цих організацій. Коли йдеться про велику кількість звичайних питань, то з клієнтом можна погодити надання йому обмеженої інформації або надавати її йому час від часу. Обставини можуть також вимагати від правника діяти від імені клієнта без попередньої консультації з ним.

Приховування інформації.

У деяких випадках, коли ймовірно, що клієнт відреагує нерозсудливо на негайне надання йому правником інформації, правник може бути виправданий за затримку в інформуванні клієнта. Так, правник міг би утаїти інформацію про психіатричний діагноз клієнта, якщо психіатр, який робив огляд, вважає, що розголошення цієї інформації завдасть шкоди клієнту. Правник не може приховувати інформацію, маючи на меті свої власні інтереси або зручності. Правила або накази суду, що регулюють судовий процес, можуть передбачати, що інформація, яку отримує правник, не може бути розголошена клієнту.

2.4.3. Конфіденційність інформації.

(а) Правник не мусить розкривати інформацію, що стосується представництва клієнта, якщо тільки клієнт не погоджується на це після консультації з правником, за винятком розголошень, що

припускаються дозволеними для здійснення представництва клієнта, і за винятком випадків, викладених в пункті (б).

(б) Правник може розкривати таку інформацію до тієї міри, яку правник вважає доцільно необхідною, щоб:

(1) перешкодити клієнтові скоїти злочинні дії, які, як вважає правник, можуть призвести до неминучої смерті або тяжкого тілесного ушкодження; або (2) обґрунтувати претензію чи захист від імені правника в суперечці між правником і клієнтом, обґрунтувати захист з кримінального обвинувачення або цивільного позову проти правника, що ґрунтуються на діях, в яких брав участь клієнт, або ж щоб відповісти на заяви у будь-якому судовому процесі щодо представництва клієнта правником.

Правник є частиною судової системи, він зобов'язаний захищати закон. Однією з функцій правника є надання правничих консультацій клієнтам з тим, щоб вони уникали будь-якого порушення закону при належному використанні своїх прав.

Виконання етичного обов'язку правника тримати непорушною конфіденційність інформації не тільки сприяє повному виявленню фактів, суттєвих для представництва правником клієнта, але також спонукає людей звертатися як можна раніше за правничою допомогою.

За незначним винятком клієнти звертаються до правника для того, щоб визначити свої права і з'ясувати, що саме мусить вважатися законним і правильним у лабіринті існуючих законів і правил. Загальне право визнає, що конфіденційна інформація клієнта мусить бути захищена від розголошення. Спираючись на свій досвід,

правники знають, що майже всі клієнти дотримуються одержаних порад, і закон, таким чином, не порушується.

Фундаментальним принципом взаємин "клієнт-правник" є дотримання правником конфіденційності інформації стосовно представництва свого клієнта, що спонукає клієнта бути повністю відвертим зі своїм правником, обговорювати з ним навіть делікатні справи або справи, що можуть нашкодити його репутації.

Принцип конфіденційності здійснюється у двох пов'язаних між собою зведеннях норм права: привілей взаємин "правник — клієнт" (який спирається на теорію продукту праці) у доказовому праві та норма конфіденційності, визначена у професійній етиці. Принцип привілею взаємин "клієнт-адвокат" застосовується у судових та інших процесах, на які правник може бути викликаний як свідок або в зв'язку з якими може бути вимушений якимось іншим чином давати свідчення щодо клієнта. Норма конфіденційності взаємин "клієнт-правник" застосовується у ситуаціях інших, ніж ті, в яких правника примушують давати свідчення, спираючись на закон. Норма конфіденційності застосовується не тільки щодо інформації, конфіденційно повідомленої клієнтом, а щодо усієї інформації, що стосується представництва, незалежно від її джерела. Правник не може розкривати таку інформацію, за винятком випадків, що дозволені або встановлені "Нормами професійної поведінки" чи іншими законами.

Вимога дотримуватися конфіденційності інформації щодо представництва клієнта застосовується до правників державних

установ, які можуть не погоджуватися з політичними цілями, які мусить висувати їхнє представництво.

2.4.4. Дозволене розголошення інформації

Передбачається, що правнику надаються повноваження розголошувати інформацію, що стосується клієнта, коли це доцільно з метою представництва інтересів клієнта, однак лише в межах вказівок клієнта чи за особливих обставин. Наприклад, у судовому процесі правник може розголосити інформацію визнання якогось факту, якого не можна належним чином заперечити, або у переговорах — розголошенням інформації, що сприятиме досягненню задовільного висновку.

Правники фірми можуть розголошувати один одному інформацію щодо клієнта фірми, якщо тільки клієнт не дав якихось вказівок про те, що поширення певної інформації буде обмежено колом певних правників.

2.4.5. Розголошення інформації, що суперечить інтересам клієнта

Норма конфіденційності обумовлюється обмеженим числом винятків. Стаючи причетним до таємниць клієнта, правник може побачити, що клієнт має намір завдати великої шкоди іншій людині. Однак до тієї міри, до якої від правника вимагається або йому дозволяється розголошувати наміри клієнта, клієнту буде заборонено розголошувати факти, які могли б дозволити правнику

відмовити його від неправильної чи хибної лінії поведінки. Суспільні інтереси краще захищаються тоді, коли схвалюється відверта і повна передача інформації з боку клієнта, а не тоді, коли вона забороняється.

Тут можна звернути увагу на кілька ситуацій.

По-перше, правнику забороняється давати поради або допомагати клієнту в діях, що є злочинними або шахрайськими.

По-друге, правник може ненароком бути втягнутий у колишні дії клієнта, які були злочинними або шахрайськими. В такій ситуації правник не порушив Норми, оскільки "давати поради або допомагати" у злочинних або шахрайських діях можна лише тоді, коли відомо, що ці дії носять якраз такий характер.

По-третє, правник може дізнатися, що клієнт має намір скоїти дії, які за своїм характером є злочинним. Правник може розголошувати інформацію, щоб запобігти вбивству або заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, які, як він обґрунтовано вважає, плануються клієнтом. Правнику дуже важко дізнатися, коли насправді буде здійснюватися цей ганебний намір, оскільки клієнт може змінювати своє рішення.

Дії правника на свій власний розсуд вимагають розгляду таких факторів, як характер взаємин правника з клієнтом і тими особами, яким клієнт може завдати шкоди, особиста причетність правника до дій, про які йдеться, а також обставини, що пом'якшують провину. Там, де це доцільно, правник мусить прагнути переконати клієнта вжити прийнятних заходів. У будь-якому випадку інформація, що суперечить інтересам клієнта, не повинна розголошуватися більше,

ніж, як правник обґрунтовано вважає, це необхідно за конкретних обставин.

2.4.6. Конфлікти через поведінку правника

Коли судовий позов або дисциплінарне звинувачення містять необґрунтоване твердження щодо співучасті правника у діях клієнта або щодо будь-якої іншої неналежної поведінки правника, пов'язаної з представництвом клієнта, правник може реагувати у такий спосіб, який він вважає доцільно необхідним, щоб обґрунтувати захист самого себе. Право на захист застосовується, безумовно, тоді, коли почався судовий розгляд. Якщо це можливо і не заважає правнику організувати свій захист, він повинен повідомити клієнта про заяву, зроблену третьою стороною, і звернутися до клієнта з проханням відповісти належним чином. У будь-якому випадку інформація не повинна розголошуватися більше, ніж, за розсудливою думкою правника, це необхідно для доказу його невинності, і вона повинна розголошуватися таким чином, щоб обмежити коло осіб, які мають доступ до неї, судом або іншими особами, яким є потреба її знати; одночасно правник повинен домагатися прийняття усіх відповідних захисних розпоряджень або вжиття інших заходів.

Якщо правнику пред'явлено обвинувачення у правопорушенні, до якого своїми діями причетний клієнт, то норма конфіденційності не повинна заважати правнику захищатися від обвинувачення. Таке обвинувачення може бути пред'явлено у цивільному, кримінальному або дисциплінарному розгляді і може ґрунтуватися

на правопорушенні, якого начебто припустився правник щодо клієнта, або на правопорушенні, про яке безпідставно заявила третя сторона; наприклад, заява третьої сторони про те, що правник і клієнт її обдурили, діючи разом. Правник всі свої дії повинен робити практично такими, щоб уникнути непотрібного розголошення інформації щодо представництва клієнта, обмежити коло тих осіб, кому конче потрібно знати цю інформацію, і отримати захисні розпорядження або вжити інших заходів, щоб звести до мінімуму ризик розголошення інформації.

2.4.7. Розголошення інформації, яке вимагається або дозволяється

Привілей взаємин "правник-клієнт" визначається по-різному в різних юрисдикціях. Якщо правника викликають як свідка для надання показань щодо клієнта у випадку відсутності відведення з боку клієнта, то конкретний пункт вимагає від правника скористатися цим привілеєм, коли виникає у цьому потреба. Правник мусить підкоритися остаточному рішенню суду або іншого трибуналу належної юрисдикції, що вимагатиме від правника надати інформацію щодо клієнта.

"Норми професійної поведінки" в різних обставинах дозволяють правнику або вимагають від нього розголошувати інформацію щодо представництва. Правник може бути зобов'язаний або йому може бути дозволено іншими положеннями закону надавати інформацію щодо клієнта.

Колишній клієнт

Обов'язок правника зберігати конфіденційність інформації клієнта продовжує бути чинним і після того, як взаємини "клієнт-правник" припинилися.

2.4.8. Зіткнення інтересів: загальна норма

(а) Правник не мусить представляти клієнта, якщо представництво цього клієнта буде прямо порушувати інтереси іншого клієнта, за винятком тих випадків, коли:

(1) правник обґрунтовано вважає, що представництво інтересів клієнта не вплине несприятливим чином на його взаємини з іншим клієнтом, і (2) кожний клієнт дає на це свою згоду після консультації з правником.

(б) Правник не мусить представляти клієнта, якщо представництво цього клієнта може бути суттєво обмежено зобов'язаннями правника перед іншим клієнтом чи третьою особою або ж особистими інтересами правника, за винятком тих випадків, коли:

(1) правник обґрунтовано вважає, що представництво інтересів клієнта не буде порушено несприятливим чином; і (2) клієнт дає на це свою згоду після консультації з правником. Якщо мова йде про представництво кількох клієнтів з однієї справи, то до консультації правника мусить входити пояснення того, що мається на увазі під спільним представництвом, і з яким ризиком і перевагами воно пов'язано.

2.4.9. Відданість інтересам клієнта

Лояльність до клієнта, відданість його інтересам — це обов'язковий елемент у ставленні правника до клієнта. Неприпустиме зіткнення інтересів може існувати ще до початку представництва клієнта правником, у цьому випадку правник повинен відсторонитися від справи. Правник повинен застосовувати належні процедури, доцільні для правничої фірми такого розміру і типу і такого характеру правничої практики, щоб визначати як в судових, так і несудових справах ті сторони, що беруть у них участь, і питання, що мусять бути вирішені, і визначити, має тут місце дійсне чи потенційне зіткнення інтересів.

Дотримання інтересів клієнта, як загальне твердження, означає заборону давати згоду на представництво, що суперечить інтересам клієнта, без згоди на це клієнта. Пункт (а) проголошує цю загальну норму. Так, правнику звичайно не дозволяється бути захисником проти особи, яку правник представляє з якоїсь іншої справи, навіть якщо ці справи цілком не пов'язані. З іншого боку, одночасне представництво з не пов'язаних між собою справ клієнтів, чий інтереси є суперечливими лише в загальних рисах, наприклад, конкуруючих господарчих підприємств, не вимагає згоди відповідних клієнтів.

Відданості правника інтересам клієнта завдається шкода і тоді, коли правник не може розглянути, дати пораду або вжити необхідних для клієнта заходів через інші свої зобов'язання або інтереси. Зіткнення інтересів, по суті, виключає альтернативи, якими б зміг скористатися клієнт. Можливий конфлікт інтересів сам по собі не забороняє представництва. Вирішальними моментами

ймовірність виникнення такого конфлікту і те, чи буде цей конфлікт у випадку його виникнення суттєво впливати на незалежне професійне рішення правника у виборі альтернатив і чи виключить він дії, яких треба було б вжити в інтересах клієнта. Необхідно враховувати й бажання клієнта миритися з інтересами інших осіб.

2.4.10. Інтереси правника

Особисті інтереси правника не повинні несприятливо впливати на представництво клієнта. Наприклад, потреба правника в грошах не повинна примушувати його брати на себе такі справи, які він не зможе вести належним чином і за належний гонорар. Якщо чесність правника викликає серйозні сумніви, то йому буде дуже важко й навіть неможливо давати клієнту безсторонню консультацію. Правник не може дозволяти своїм діловим інтересам впливати на представництво ним клієнта, наприклад, залучати його до участі у якомусь підприємстві, до якого у правника є таємний інтерес.

2.5. Правник-консультант

Представляючи клієнта, правник мусить приймати незалежне професійне рішення і надавати безсторонню консультацію. Надаючи консультацію, правник може посилатися не тільки на закон, але й на інші моральні, економічні, соціальні й політичні фактори, що можуть бути важливими для становища клієнта.

2.5.1. Сфера консультації юриста

Клієнт має право на відверту консультацію, де б викладалася чесна оцінка правником ситуації, в якій перебуває клієнт. Правнича консультація часто торкається неприємних фактів та альтернатив, на які клієнт може не бути схильним дивитися прямо. Надаючи консультацію, правник прагне підтримати моральний стан клієнта і може викласти пораду у настільки прийнятній формі, наскільки дозволяє його чесність. Однак правнику не слід утримуватися від надання безсторонньої консультації, гадаючи, що така консультація буде неприємною для клієнта.

Консультація, що надається в вузьких правних термінах, може мати невелику цінність для клієнта, особливо коли переважають такі практичні міркування, як вартість або вплив на інших людей. Чисто формальна правнича консультація тому може бути іноді недостатньою. Надаючи консультацію, правнику доцільно посилатися на важливі моральні й етичні міркування. Хоч правник і не є консультантом з моральних проблем як таких, моральні та етичні міркування стикаються з багатьма юридичними питаннями і можуть вирішально вплинути на те, як буде застосовуватися закон.

Клієнт може безпосередньо або непрямим способом звернутися до правника з проханням надати йому чисто технічну консультацію. Коли такий запит робиться клієнтом, досвідченим у юридичних питаннях, правник може прийняти його за номінальною вартістю. Коли з таким проханням до правника звертається недосвідчений клієнт, то відповідальність правника як консультанта полягає в тому, щоб консультація по можливості охоплювала більш ніж чисто правничі міркування.

Справи, які виходять за межі чисто юридичних питань, можуть перебувати в полі зору іншої професії. Родинні справи можуть включати в себе проблеми, що лежать у межах професійної компетентності психіатрії, клінічної психології або соціальної діяльності; бізнесові справи можуть торкатися проблем, що знаходяться в межах компетентності професії бухгалтерського обліку або в межах компетентності фахівців з фінансів. Коли бажана консультація з фахівцем з іншої професійної галузі, правник повинен дати таку рекомендацію своєму клієнту. В той же час консультація правника, в кращому випадку, часто складається з рекомендації курсу дій, які йдуть урозріз із суперечливими рекомендаціями експертів.

Пропонування консультації.

Як правило, очікується, що правник не буде надавати консультацію, поки про це його не попросить клієнт. Однак, коли правник знає, що клієнт пропонує лінію поведінки, яка, ймовірно, призведе до суттєвих несприятливих наслідків для клієнта, обов'язок перед клієнтом за Нормою може вимагати, щоб правник діяв, якщо лінія поведінки клієнта стосується представництва. Правник звичайно не зобов'язаний починати розглядати справу клієнта або надавати йому консультацію, що є, як клієнт вказав, небажаним, проте правник може розпочати консультивати клієнта, коли це буде в інтересах клієнта.

2.5.2. *Відповідальність помічників правників, які самі не є правниками* Щодо неправника, який працює службовцем у правника, або найнятий правником за контрактом, або є його асоційованим помічником з неповними правами, то:

(а) партнер з правничої фірми мусить зробити доцільні зусилля, щоб забезпечити дійсне вживання фірмою заходів, які б надали гарантій, що поведінка цієї особи сумісна з професійними зобов'язаннями правника;

(б) правник, який має повноваження безпосередньо наглядати за роботою неправника, мусить зробити доцільні зусилля, щоб забезпечити, що поведінка цієї особи сумісна з професійними зобов'язаннями правника;

(в) правник мусить нести відповідальність за поведінку такої особи, яка була б порушенням "Норм професійної поведінки", якби ця особа це робила з відома правника, якщо:

(1) правник наказує це робити або, знаючи про такі конкретні дії, схвалює таку поведінку, що є наслідком їх; (2) правник є партнером у правничій фірмі, у якій ця особа працює службовцем, або правник має повноваження безпосередньо наглядати за діяльністю цієї особи, і, знаючи про дії цієї особи у той час, коли їх наслідків можна було б уникнути або їх пом'якшити, не вживає розсудливим чином належних дій, щоб відвернути дії цієї особи.

У своїй практичній діяльності правники звичайно наймають помічників, включаючи секретарів, детективів, студентів правничих шкіл як стажерів. Такі помічники, є вони службовцями чи

незалежною стороною за контрактом, діють в інтересах правника в наданні ним професійних правничих послуг. Правник повинен давати таким помічникам належні вказівки і здійснювати нагляд за етичними аспектами їхньої діяльності, зокрема щодо обов'язку не розголошувати інформацію про представництво клієнта, і повинен нести відповідальність за результати їхньої праці. Про заходи, які вживаються для здійснення контролю за діяльністю неправників, треба брати до уваги той факт, що неправники не мають правничої підготовки і не підпорядковуються професійній дисципліні.

2.5.3. *Недозволена правнича практика*

Правник не мусить:

- (а) вести правничу практику в юрисдикції, де здійснення цього таким чином порушує статут правничої професії в цій юрисдикції; або
- (б) сприяти особі, яка не є членом адвокатури, у діяльності, що складає недозволену правничу практику.

Визначення правничої практики встановлюється законом і коливається від однієї юрисдикції до іншої. Яким би не було це визначення, обмеження правничої практики членами адвокатури захищає суспільство від надання правничих послуг особами, що не мають належної кваліфікації. Пункт (б) не забороняє правнику користуватися послугами непрофесіоналів і делегувати їм свої функції, доки правник контролює виконання делегованої роботи і утримує за собою відповідальність за цю роботу. Так само він не

забороняє правникам надавати професійні поради і вказівки особам, які не є правниками і чия робота вимагає знання права; наприклад, оцінювачам розміру претензій, службовцям фінансових або комерційних установ, працівникам соціальної сфери, бухгалтерам і особам, що працюють за наймом в урядових установах. Окрім того, правник може консультувати неправників, які бажають брати участь у судовому процесі *pro se* (самостійно, без адвоката).

2.6. *Обов'язок служіння pro bono publico*

Правник повинен надавати свої послуги на користь суспільних інтересів. Правник може виконувати свій обов'язок, надаючи професійні послуги безкоштовно або за зниженою ставкою свого гонорару особам з обмеженими засобами до існування, або громадським організаціям, або благодійним угрупованням чи організаціям, беручи участь у діяльності з поліпшення законодавства, правової системи або правничої професії, і фінансовою підтримкою організацій, які надають правничі послуги особам з обмеженими засобами до існування.

Палата делегатів Американської правничої асоціації офіційно визнала, що "головним обов'язком кожного правника, який займається правничою практикою, є безкоштовне надання правничих послуг на користь суспільних інтересів або за суттєво зменшений гонорар, з одного або більше таких питань: законодавство щодо бідних, законодавство щодо прав громадян,

законодавство щодо свобод громадян, представництво інтересів благодійних організацій та здійснення правосуддя. Ця Норма викладає цю політику, проте не передбачається, що вона мусить втілюватися у життя за допомогою дисциплінарного процесу.

Права і відповідальність окремих осіб та організацій в Сполучених Штатах Америки все більшою мірою визначаються в юридичних термінах. Як наслідок, правнича допомога для того, щоб розібратися у цьому сплетінні законодавчих актів, норм і положень, є нагальною необхідною як для осіб з помірним достатком або обмеженими засобами до існування, так і для відносно заможних громадян.

Основна відповідальність за надання правничих послуг тим, хто неспроможний сплатити правничі послуги, накладається зрештою на окремого правника, і особиста причетність до вирішення проблем незаможних осіб може стати однією з найбільш вдячних винагороджуючих сторінок професійного життя правника. Кожний правник, незалежно від того, наскільки професійно він відомий, і незалежно від обсягу професійної роботи, повинен знаходити час для участі в наданні правничих послуг або ще якимось іншим чином сприяти цьому. Надання безкоштовних правничих послуг тим, хто неспроможний сплачувати розсудливим чином встановлений гонорар, продовжує бути зобов'язанням кожного правника, як і правничої професії у цілому, проте зусиль окремих правників часто недостатньо, щоб задовольнити ці потреби. Тому були створені юридичні консультації, довідкові правничі служби і розроблені інші відповідні програми, крім того нові програми будуть ще розроблені

правниками і урядом. Кожний правник повинен докладати всіх належних зусиль, щоб задовольнити цю потребу в правничих послугах.

Членство правника в організації, що надає правничі послуги.

Окрім правничої фірми, в якій правник практикує, правник може працювати в організації, що надає правничі послуги, як її директор, посадова особа або член, незважаючи на те, що ця організація надає послуги особам, які мають інтереси, протилежні інтересам клієнта правника. Правник не мусить свідомо брати участь у прийнятті рішень або в діях організації:

(а) якщо ця участь у прийнятті рішення або в діях організації була б несумісною з зобов'язаннями правника перед клієнтом, або

(б) коли ці рішення або дії справили б суттєвий несприятливий вплив на представництво клієнта організації, чий інтереси протилежні клієнтові правника.

Слід сприяти правникам підтримувати організації, що надають правничі послуги, щоб вони брали участь у їх діяльності. Правник, який є посадовою особою або членом такої організації, тим самим не має взаємин "клієнт - правник" з особами, яким ця організація надає правничі послуги. Однак, існує потенційне зіткнення інтересів між інтересами таких осіб та інтересами клієнтів правника. Якщо можливість такого зіткнення інтересів позбавляла б правника права бути у складі правління організації, яка надає правничі послуги, то кількість представників правничої професії в таких організаціях дуже б скоротилася.

У відповідних випадках необхідно запевнити клієнта організації, що на здійснення його представництва не вплине зіткнення інтересів у дотриманні вірності клієнтам правника й інтересам клієнтів організації. У цьому випадку політика організації щодо цього, викладена на письмі, може підсилити правдивість таких запевнень.

2.7. Інформація щодо правничих послуг

2.7.1. Повідомлення щодо послуг, які надаються правником

Правник не мусить робити неправдивих або таких, що вводять в оману, повідомлень щодо себе або щодо послуг, які цей правник надає. Повідомлення є неправдивим або таким, що вводить в оману, якщо воно:

(а) містить суттєве викривлення факту чи закону або випускає факт, необхідний для того, щоб зробити заяву, яка розглядається у цілому несуттєвим чином такою, що не вводить в оману;

(б) напевне створює невинуватене очікування щодо результатів, яких правник може досягнути, або проголошує чи має на увазі, що правник може досягнути результатів засобами, що порушують «Норми професійної поведінки» або інший закон; або

(в) порівнює послуги, які надає правник, з послугами, що надаються іншими правниками, якщо це порівняння не може бути обґрунтовано фактами.

Ця Норма регулює всі повідомлення щодо послуг, які надаються правником, включаючи рекламу. Які б засоби не використовувалися для повідомлення про послуги правника, заяви щодо цього повинні бути правдивими. Заборона заяв, які можуть створювати "невиправдане очікування", звичайно перешкоджає здійсненню рекламних об'яв щодо результатів, отриманих на користь клієнта, таких як сума винагороди за відшкодування збитків або перелік отриманих правником сприятливих вердиктів, і рекламних об'яв, що містять схвальні відгуки клієнтів. Така інформація може створювати невиправдане очікування того, що подібні результати можуть бути отримані для інших клієнтів без врахування конкретних фактичних та правових обставин.

2.7.2. Рекламування правничих послуг

(а) Правник може рекламувати свої послуги через засоби масової інформації, такі, як телефонні довідники, довідники зі сфери права, газети та інші періодичні видання, об'яви на вулицях, радіо чи телебаченні, або за допомогою письмових чи записаних на плівку інформаційних повідомлень.

(б) Копія або примірник звукозапису рекламної об'яви чи інформаційного повідомлення мусять зберігатися протягом двох років після їх останнього поширення одночасно з записом щодо того, коли і де вони були використані.

(в) Правник не мусить давати нічого, що має якусь вартість, будь-якій особі, щоб та рекомендувала послуги цього правника, за

винятком того, що правник може (1) сплатити розсудливим чином визначену вартість рекламних об'яв або інформаційних повідомлень; (2) сплатити звичайні витрати неприбуткової довідкової правничої служби або організації, що надає правничі послуги; та (3) сплатити за правничу практику.

(г) Будь-яке інформаційне повідомлення, зроблене відповідно до цієї Норми, має містити прізвище принаймні одного правника, відповідального за його зміст.

Щоб допомогти громадянам отримувати правничі послуги, правникам повинно бути дозволено повідомляти про свої послуги не тільки за допомогою своєї репутації, але також за допомогою організованих інформаційних кампаній у вигляді рекламування. Рекламування має своїм наслідком активний пошук клієнтів, що суперечить традиційному погляду на те, що правник не повинен шукати клієнтуру. Однак, потребу громадськості знати про правничі послуги може бути частково вирішено через рекламування. Ця потреба є, зокрема, дуже гострою у осіб з помірними засобами до існування, які не дуже широко користувалися правничими послугами. Інтерес до поширення громадської інформації щодо правничих послуг мусить превалювати над традиційними поглядами на це. Проте рекламування своїх послуг самими правниками призводить до ризику появи такої правничої практики, що буде вводити в оману або буде шахрайською.

Ця Норма дозволяє поширювати інформацію стосовно прізвища та імені правника, його адреси та номера телефону; типу послуг, що їх правник буде надавати; підстав, за якими визначається гонорар

правника, включаючи ціни за конкретні послуги, питань порядку сплати та кредиту; знання правником іноземних мов; прізвищ осіб, які рекомендують цього правника, і прізвищ клієнтів, яких правник регулярно представляє, за їхньої згоди; та іншу інформацію, що могла б привернути увагу тих, хто шукає правничої допомоги.

Питання ефективності і смаку у рекламі є справою теорії та суб'єктивного підходу. Деякі юрисдикції забороняли значною мірою рекламування за допомогою телебачення, рекламування ширшої інформації щодо правника, ніж вказана вище, або рекламування "негідним чином". Телебачення зараз є одним з наймогутніших засобів масових комунікацій для надання інформації громадськості, зокрема особам з низьким або помірним достатком; тому заборона рекламування за допомогою телебачення перешкодила б інформуванню щодо правничих послуг багатьох верств населення. Обмеження інформації, яка може бути предметом реклами, має подібні наслідки і припускає, що правнича асоціація може спрогнозувати точний тип інформації, яку громадськість вважала б для себе доцільною.

Тема 3. Суддівська діяльність

- 3.1. Поняття суддівської діяльності.
- 3.2. Функціональні аспекти суддівської діяльності.
- 3.3. Зміст суддівської діяльності.
- 3.4. Контроль за суддівською діяльністю.

3.1. Поняття суддівської діяльності

В юридичній роботі відокремлюють такі напрямки (види) юридичної діяльності: суддівську, прокурорську, слідчу, адвокатську, нотаріальну, консультативну.

Найзначущою серед них є суддівська (суддя носій державної влади, суддя незалежний при розгляді справ і має забезпечувати загальні цінності).

Професія судді є однією з найбільш складних юридичних професій (судячи по зарплаті і пенсії).

Робота судді чітко регламентована (КПК, ЦПК, ГПК, КАС).

3.2. Функціональні аспекти суддівської діяльності

Функціональні аспекти суддівської діяльності наступні:

- соціальний,
- комунікативний,

- організаційний...

Соціальний аспект - це виховання у громадян поваги до закону, законності, розповсюдження правових знань, правової інформації.

Комунікативний аспект – це спілкування з юридичними та фізичними особами на принципах гуманізму, законності, гласності, рівності громадян перед законом і судом.

Це – і персональна відповідальність за свої дії, і забезпечення ефективності правосуддя.

Організаційний аспект:

Це – узгодженість дій, взаємопорозуміння, безконфліктність стосунків між учасниками судового провадження, яких суддя досягає завдяки своїм організаційним здібностям. Це і підтримання дисципліни в залі суду.

3.3. Зміст суддівської діяльності

Основні дії суддівської діяльності:

- а) вивчення матеріалів справи;
- б) витребування додаткових матеріалів, необхідних для судді;
- в) винесення постанов, проведення окремих судових дій, призначення експертиз;
- г) організація проведення судового засідання;
- д) заслуховування сторін, постановка питань;
- е) підготовка і проголошення судових рішень, забезпечення їх виконання.

Вимоги до кандидатів у судді:

- не мати судимості; (не знята чи погашена судимість, і не бути під слідством);
- не бути обмеженими у дієздатності;
- мати юридичну освіту; 25 років; стаж роботи не менше 3-х років; 10 років проживати в Україні; володіти українською мовою.

Пройти випробування перед кваліфікаційною комісією.
Дочекатись указу Президента, дати присягу.

Як його вже призначив президент суддя не може бути: народним депутатом; належати до політичної партії чи руху; входити до складу органів влади, самоврядування; займатись підприємницькою діяльністю (крім наукової, викладацької, творчої у вільний час)

Інші види суддівської діяльності:

- прийом громадян, розгляд скарг, заяв, пропозицій;
- вивчення суддівської практики, статистики;
- роз'яснення законодавства фізичним та юридичним особам;
- надання правової та організаційної допомоги іншим органам;
- винесення окремих постанов про усунення порушень закону;
- підготовка та подання звітів про результати роботи суду та ін.

3.4. Контроль за суддівською діяльністю

Його слід розглядати в трьох рівнях: контроль центральних органів державної влади; внутрішньо-системний контроль; контроль з боку юридичних і фізичних осіб.

В зв'язку з розподілом влади на законодавчу, виконавчу і судову кожна з гілок влади здійснює контроль за діяльністю інших 2-х. Це

парламентські слухання; пожиттєве обрання суддів ВРУ; затвердження штатної чисельності суддів, структури судів України.

Це і організаційний контроль з боку органів влади (Міністерством юстиції, Вищою радою юстиції, Адміністрацією президента).

Внутрішньо-системний контроль. Верховний Суд України приймає керівні роз'яснення і контролює їх виконання всіма судами України. Розглядає справи у порядку повторної касації; виключного провадження.

Обласні суди переглядають справи у апеляційному порядку і контролюють їх. До внутрішнього контролю відноситься і діяльність кваліфікаційних комісій: проведення кваліфікаційної атестації суддів; порушення дисциплінарного провадження щодо суддів; проведення службових перевірок; присвоєння кваліфікаційних класів; надання висновків про звільнення судді з посади та ін. (див. Закон України «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів» 1994 р.).

До цього контролю відноситься діяльність органів суддівського самоврядування (зборів, конференцій, Рад суддів, з'їздів суддів). На них обговорюють питання: застосування судами законодавства України; удосконалення роботи суддів; удосконалення структури судів; і все, що, наболіло.

Контроль з боку юридичних і фізичних осіб включає в себе: контроль з боку ЗМІ, політичних партій, громадських організацій, окремих громадян.

Тема 4.

Прокурорська діяльність

- 4.1. Поняття прокурорської діяльності.
- 4.2. Принципи діяльності прокуратури.
- 4.3. Участь прокурора в якості учасника судового процесу.
- 4.4. Зміст роботи прокурора.
- 4.5. Контроль за здійсненням прокурорської діяльності.

4.1. Поняття прокурорської діяльності.

В системі правоохоронних органів України прокуратура є єдиним органом спеціального призначення. Це орган для здійснення контрольно-наглядових функцій. Контрольні функції здійснюють: судді, депутати, чиновники всіх рівнів влади, а прокуратура має основне завдання - здійснювати нагляд і контроль.

Основні завдання прокурорської діяльності:

- всебічне утвердження верховенства права;
- зміцнення правопорядку;
- захист суспільних відносин від протиправних посягань.

Прокуратура – державний контрольно-наглядовий орган, який здійснює нагляд за додержанням і застосуванням законів на території України.

Функції прокуратури:

I. Основні функції:

1. Підтримання державного обвинувачення в суді.

2. Представництво інтересів громадянина або держави в суді.
3. Нагляд за органами розслідування і органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність.
4. Нагляд за місцями ув'язнення.

II. Тимчасові функції:

1. Загальний нагляд.
2. Досудове слідство.

4.2. Принципи діяльності прокуратури

Принципи діяльності прокуратури – це основні положення, які закріплені в законі і виражають суть прокуратури.

Зокрема, в Конституції України, міжнародних договорах, конвенціях, ратифікованих Верховною Радою України, Законі «Про прокуратуру України», КПК, ЦПК, ГПК та інших.

В цих законах закріплені наступні принципи: централізації, незалежності, захисту прав громадян на засадах їх рівності перед законом, публічності (офіційності), гласності, єдності і законності.

Принцип централізації (ст. 6 Закону «Про прокуратуру України»). Органи прокуратури України становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України з підпорядкуванням прокурорів нижчого рівня вищим. На практиці це значить:

а) підпорядкованість прокурорів йде тільки по вертикалі, кожен прокурор нижчого рівня підпорядкований прокурору вищого рівня, а всі – Генеральному прокурору України;

б) цей принцип дозволяє забезпечити оперативне керівництво всією діяльністю прокуратури;

в) забезпечує можливість звертатись до вищого прокурора в необхідних випадках з вимогами і поданнями з питань здійснення прокурорського нагляду;

г) обов'язковість для всіх прокурорів наказів та інструкцій Генерального прокурора України;

д) порядок призначення прокурорів, присвоєння класних чинів;

є) кожен вищий прокурор відповідає за організацію роботи підпорядкованих йому прокурорів;

ж) кожен прокурор вищого рівня має право прийняти на себе повноваження підлеглого йому прокурора;

з) підпорядкований прокурор зобов'язаний діяти тільки в межах встановленої законом компетенції. Вийти за ці межі він може лише за дорученням прокурора вищого рівня і за умови, що він буде діяти за законом.

Принцип незалежності (ст. 6,7 Закону «Про прокуратуру України»). Органи прокуратури здійснюють свої повноваження на підставі законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів.

Вона гарантується тим, що:

а) втручання органів державної влади, ЗМІ, партій у діяльність прокуратури забороняється;

б) вплив у будь-якій формі на працівника прокуратури тягне за собою юридичну відповідальність;

в) звернення представників влади, посадових осіб з приводу конкретних справ, не можуть містити будь-яких вказівок або вимог щодо результатів їх вирішення;

г) ніхто не має права без дозволу прокурора або слідчого розголошувати дані перевірок і слідства до їх закінчення.

У Кримінальному кодексі України є розділ XV – злочини проти авторитету влади. Цілий ряд статей захищають діяльність прокуратури.

Ст. 343 КК – втручання в діяльність працівника правоохоронного органу (позбавлення волі до 4-х років); ст. 345 КК – погроза або насильство щодо працівника правоохоронних органів (позбавлення волі до 14-ти років); ст. 347 КК – умисне знищення майна працівника правоохоронних органів (позбавлення волі до 5-ти років); ст. 348 КК – посягання на життя працівника правоохоронних органів (довічне ув'язнення); ст. 349 КК – захоплення працівника правоохоронних органів як заручника (позбавлення волі до 15-ти років).

Принцип захисту прав громадян на засадах їх рівності перед законом.

Прокуратур захищає громадян незалежно від: національного чи соціального походження; мови; освіти; ставлення до релігії; політичних переконань; соціального чи майнового стану.

Принцип публічності (офіційності).

Прокуратура вживає заходи до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили; поновлення порушених прав, притягнення до відповідальності осіб, які допустили ці порушення.

Більш повно він висвітлений в ст. 4 КПК України: «Суд, прокурор, слідчий і орган дізнання зобов'язані в межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання».

Обов'язки прокурора:

1. Порушити кримінальну справу, розслідувати (доручити слідчому), якщо йому стало відомо про злочин, незалежно від прохання потерпілого.
2. З'ясувати всі обставини справи.
3. Передати справу до суду і підтримувати обвинувачення.
4. Якщо не погодиться з вирокком – подати апеляцію, касацію.
5. Вжити заходи до виконання судових рішень.

Винятки – справи публічного, приватно-публічного обвинувачення (ст. 27 КПК); звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим (ст. 8 КПК).

Принцип гласності.

Прокуратура діє гласно, інформує органи державної влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення. Це має значення для підвищення дієвості діяльності прокуратури, профілактики правопорушень.

Принцип єдності.

Прокуратура України становить єдину систему. У ст. 32 КПК вказується:

«Прокурор» - Генеральний прокурор України, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, прокурор міста Києва, районний, міський прокурор, військовий прокурор, транспортний прокурор та інші прокурори, прирівняні до прокурорів областей, районних або міських прокурорів, їх заступники і помічники, прокурори управлінь і відділів прокуратур, які діють у межах своєї компетенції.

Кожен прокурор виступає як представник єдиної системи прокуратури. На всіх прокурорів розповсюджується єдині принципи діяльності, єдине законодавство (цей принцип діє у всіх сферах на всіх рівнях).

Принцип законності.

Це вимога нормативного характеру, яка зобов'язує прокурорів точно і неухильно виконувати закони України (ст. 4 Закону «Про прокуратуру України», ст. 8 Конституції України та ст. 5 КПК України).

4.3. Участь прокурора в якості учасника судового процесу

Згідно ст. 129 Конституції України та ст. 264 КПК основними засадами судочинства є підтримання державного обвинувачення в суді прокурором.

Прокурор бере активну участь у дослідженні доказів: перший вносить клопотання, робить заяви, заявляє відводи; перший допитує, задає питання підсудним, потерпілим, свідкам; відкриває судові дебати та надає міркування з приводу застосування кримінального закону і міри покарання.

Участь прокурора в суді обов'язкова крім:

- справ приватного обвинувачення (ст. 27 КПК);
- відмови прокурора від обвинувачення (ст. 264 КПК);

Підтримуючи обвинувачення прокурор керується вимогами закону, внутрішнім переконанням та матеріалами справи.

4.4. Зміст роботи прокурора

Прокурори вивчають та узагальнюють показники стану правопорядку, результати роботи інших правоохоронних органів і роблять з них висновки, пропозиції.

Вивчають матеріали конкретних справ, які знаходяться у провадженні органів дізнання і слідства.

Підписують і затверджують обвинувальні висновки; вимагають для перевірки документи і матеріали.

Особисто перевіряють державні установи, організації.

Здійснюють прийом громадян, розглядають скарги юридичних і фізичних осіб.

Видають розпорядження щодо усунень порушень закону тощо.

4.5. Контроль за здійсненням прокурорської діяльності

Контроль здійснюється в трьох рівнях: зовнішньо-функціональному; внутрішньо-системному; громадському.

Зовнішньо-функціональний контроль здійснюється Верховною Радою України, перед якою Генеральний прокурор України звітує за діяльність прокуратури не менше ніж один раз на рік.

Внутрішньо-системний контроль покладається на Генерального прокурора України, колегії, прокурорів областей, міст. В прокуратурі діють атестаційні комісії, якими один раз на 5 років проводиться атестація прокурорів.

Громадський контроль проявляється у висвітленні діяльності органів прокуратури у ЗМІ, контролю з боку партій, рухів, громадських об'єднань, у запитах народних депутатів.

Тема 5.

Слідча діяльність

- 5.1. Поняття слідчої діяльності.
- 5.2. Завдання досудового слідства.
- 5.3. Принципи здійснення слідчої діяльності.
- 5.4. Суб'єкти слідчої діяльності.
- 5.5. Функціональні аспекти діяльності слідчого.
- 5.6. Контроль за роботою слідчих.

5.1 Поняття слідчої діяльності

Слідча діяльність – це окремий вид практичної правничої діяльності. Діяльність слідчого - невід'ємна частина судової діяльності, а також невід'ємна частина діяльності прокуратури.

Досудове слідство – самостійна частина кримінального процесу. Це діяльність органів слідства, що здійснюється у встановленому КПК порядку, з метою виявлення злочинів, розслідування кримінальних справ та вирішення завдань кримінального судочинства.

Слідча діяльність - це вид соціальної практики, який полягає в пізнанні подій протиправного характеру за допомогою законних засобів, включаючи примусові у випадку вчинення протидії слідству.

5.2. Завдання досудового слідства

Основні завдання: розкриття злочинів; виявлення і притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні злочину; підготовка матеріалів справи до суду; профілактика злочинів (виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів).

Є ще низка завдань: охорона прав фізичних і юридичних осіб; встановлення істини у кримінальній справі; недопущення притягнення до кримінальної відповідальності невинних осіб; реабілітація необґрунтовано притягнутих до кримінальної відповідальності; забезпечення відшкодування збитків; забезпечення обвинуваченому права на захист; виховання правосвідомості громадян тощо.

Характерні риси слідчої діяльності:

- а) основне призначення слідчої діяльності – розслідування злочинів;
- б) слідча діяльність чітко регламентована КПК, але в прийнятті рішень слідчий незалежний;
- в) слідчий має владні повноваження (на затримання, арешт, примусовий привід);
- г) діяльність слідчого емоційно напружена;
- д) слідча діяльність передбачає елементи творчості (в ході пошуку істини).

5.3. Принципи здійснення слідчої діяльності

Принципи (основні положення, які закріплені в законі і виражають суть слідчої діяльності): законність, гласність, етичність, плановість, незалежність, гуманізм та інші.

Принцип законності. Це вимога нормативного характеру, яка зобов'язує слідчих точно і неухильно виконувати закони України (ст. 8 Конституції України та ст. 5 КПК України). Згідно з цим принципом слідчі діють в межах закону, будь-які відступи від норми закону забороняються.

Незалежність слідчого полягає в тому, що він самостійно приймає рішення щодо затримання підозрюваного; кваліфікації злочину; обрання запобіжного заходу; притягнення особи як обвинуваченої; зупинення чи відновлення слідства; направлення справи до суду та інші.

Якщо слідчий не згоден з вказівкою прокурора про притягнення як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину і обсяг обвинувачення, про направлення справи до суду або про закриття справи, він вправі подати справу прокурору вищого рівня з письмовим викладом своїх заперечень. В цьому разі прокурор або скасовує вказівки прокурора нижчого рівня, або доручає провадження слідства в цій справі іншому слідчому.

5.4. Суб'єкти слідчої діяльності

До органів слідства належать: слідчі прокуратури (загальної, військової, природоохоронної, транспортної), слідчі органів внутрішніх справ, слідчі органів безпеки, слідчі податкової міліції.

Слідчі дії можуть здійснювати також органи дізнання: міліція, податкова міліція, органи безпеки, органи прикордонної служби, органи державного пожежного нагляду, митні органи, начальники установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, лікувально-трудова профілакторіїв, начальники органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ, командири військових частин, командири кораблів під час походу за межами України, капітани морських суден, командири підрозділів Державної спеціальної служби транспорту.

У всіх підрозділах слідства є слідчі, старші слідчі, слідчі з особливо важливих справ, старші слідчі з особливо важливих справ.

5.5. Функціональні аспекти діяльності слідчого

Розрізняються наступні аспекти діяльності слідчого: соціальний, комунікативний, організаційний.

Соціальний аспект заключається в подоланні злочинних діянь; притягненні до відповідальності винних у вчиненні злочинів; захисті прав потерпілих.

Слідчі втілюють справедливість у соціальні відносини; забезпечують стабільність суспільного розвитку; захищають справедливість. Вони знаходяться на передньому краю боротьби зі злочинністю.

Комунікативний аспект заключається в тому, що слідчі спілкуються з людьми щоб отримати необхідну інформацію; входять в контакт з людьми різних професій, а для цього їм необхідно мати

психологічні знання, багато чого вміти і розбиратися, бути комунікабельними.

Організаційний аспект заключається в тому, що слідчий має добре організувати та спланувати свою роботу щодо кожної кримінальної справи, яка знаходиться в його провадженні.

Він має спланувати які слідчі дії і коли проводити. Найневідкладніші слідчі дії: огляд місця події, затримання підозрюваного, допити, обшуки, виїмки, освідкування, призначення експертизи та інше.

Слідчий має зберігати таємницю в розслідуванні кримінальних справ. Все це та інше входить в організаційний аспект.

5.6. Контроль за роботою слідчих

Контроль за роботою слідчих здійснюється відомствами, в яких вони працюють (прокуратурою, СБУ, ОВС, податковою міліцією). Контроль здійснюється також і учасниками процесу (обвинуваченими, потерпілими, захисниками).

Контроль за роботою слідчих здійснюється ЗМІ, партіями, рухами, народними депутатами. За всіма відомствами, які проводять розслідування справ здійснює нагляд прокуратура.

Тема 6.

Адвокатська діяльність

- 6.1. Поняття адвокатської діяльності.
- 6.2. Види юридичної допомоги, які може здійснювати адвокат.
- 6.3. Право на здійснення адвокатської діяльності.
- 6.4. Принципи діяльності адвокатури.
- 6.5. Адвокат у кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному процесах.
- 6.6. Обов'язкова участь захисника.
- 6.7. Соціальний захист діяльності захисника.

6.1. Поняття адвокатської діяльності

Адвокатська діяльність – це професійна діяльність адвоката, спрямована на захист прав, свобод та охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб.

Адвокатура (лат. *advokatus dvocere* – закликаю на допомогу). Адвокатура України – це добровільне професійне громадське об'єднання, покликане сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, надавати їм іншу юридичну допомогу.

Адвокатська діяльність важлива для громадян будь-якої держави. Це правова гарантія захисту прав людини, надання їй правової допомоги. Відносно правоохоронних органів, суду,

адвокатура виконує контрольню-стимулюючу функцію. Участь адвоката змушує їх працювати більш якісно.

Важлива роль адвокатської роботи в системі економічних відносин, пов'язаних з розподілом спадщини або майна подружжя; приватизацією житла; невиконанням контрактів тощо. Виникають нові види юридичних послуг: розробка установчих документів; реєстрація юридичних осіб; правове супроводження ліцензування, договорів з нерухомістю; правове супроводження аудиту; допомога у поверненні боргів (колекторська діяльність).

6.2. Види юридичної допомоги, які може здійснювати адвокат

Основними видами адвокатської діяльності є:

- а) надання консультацій та роз'яснень з юридичних питань, в тому числі усних і письмових довідок щодо законодавства;
- б) складання заяв, скарг та інших документів правового характеру;
- в) посвідчення копій документів у справах, що вони ведуть;
- г) здійснення представництва у суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами;
- д) надання юридичної допомоги підприємствам, установам, організаціям;
- є) здійснення правового забезпечення та зовнішньоекономічної діяльності громадян і юридичних осіб;

ж) виконання обов'язків відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі досудового розслідування та інші (ст. 5 Закону України «Про адвокатуру»).

У проекті Закону України про адвокатуру передбачено, що адвокат надає правову допомогу у виді представництва і захисту прав, свобод та законних інтересів клієнта: у конституційному, цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві; у виконавчому провадженні та при виконанні вироку; у третейському суді, міжнародному комерційному арбітражі та інших органах для вирішення спорів; у іноземних або міжнародних судових та інших органах; перед органами державної влади та місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами.

6.3. Право на здійснення адвокатської діяльності

Щоб отримати право на здійснення адвокатської діяльності особі слід:

а) бути громадянином України. Втрата громадянства України тягне за собою анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;

б) мати вищу юридичну освіту. Кваліфікаційно-дисциплінарній комісії треба подати диплом державного зразка вищого навчального закладу зі спеціальності «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність»;

в) мати стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років. Враховується і стаж роботи за

спеціальністю юриста, набутий до отримання диплому про вищу юридичну освіту;

г) здати кваліфікаційні іспити. Особа має продемонструвати високий рівень теоретичних знань та вміння користуватися практичними навичками, а також застосовувати теоретичні знання на практиці;

д) одержати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. На час отримання свідоцтва не повинно бути перешкод, передбачених у ст. 2 Закону України «Про адвокатуру», - судимість, робота у суді, прокуратурі, державному нотаріаті, органах внутрішніх справ, служби безпеки, державного управління;

є) прийняття присяги адвоката. Текст присяги адвоката чітко передбачений Законом України «Про адвокатуру». Її приймають шляхом підписання документа з текстом присяги.

6.4. Принципи діяльності адвокатури

Законом України «Про адвокатуру» передбачені такі принципи адвокатської діяльності:

а) **принцип верховенства права.** Суть даного принципу полягає у тому, що право має найбільший соціальний потенціал і значимість у системі регуляторів людської поведінки. Конституція надає важливе значення й іншим не правовим категоріям: моралі, традиціям, визнаючи їх основою для самоідентифікації нації та особи;

б) **добровільність.** Відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру», адвокатура є добровільним професійним

громадським об'єднанням, тому бути членом адвокатського об'єднання або вийти з нього, залежить лише від волевиявлення самого адвоката;

в) **незалежність.** Під час здійснення адвокатом своїх професійних прав та обов'язків недопустимі будь-які втручання. Відповідно гарантіями принципу незалежності у адвокатській діяльності є – заборона розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської діяльності; заборона будь-якого втручання в адвокатську діяльність (ст. 9,10 Закону України «Про адвокатуру»);

г) **самоврядування адвокатського об'єднання.** Цей принцип полягає у тому, що адвокати мають право за власною ініціативою створювати адвокатські об'єднання з метою здійснення адвокатської діяльності. Вони за власним волевиявленням обирають керівні органи, визначають їхні права та обов'язки, структуру та інші питання щодо функціонування адвокатського об'єднання;

д) **демократизм.** Демократичні засади адвокатської діяльності полягають у такому: право вільного вибору та свободи здійснення професійної діяльності; доступний порядок набуття статусу адвоката; забезпечення громадських інтересів та соціальних прав адвокатів; добровільний вибір організаційних форм здійснення адвокатської діяльності;

є) **колегіальність.** Під колегіальністю розуміється такий набір правил, який зумовлює прийняття важливих рішень групою осіб, кожна з яких несе персональну відповідальність за свою сферу діяльності;

ж) **гуманізм**. Це один з основних принципів адвокатської діяльності, основна ідея якого полягає у домінуванні невід’ємних природних прав і свобод людини;

з) **гласність**. Особливість даного принципу полягає в тому, що з одного боку, йдеться про відкритість діяльності адвокатського об’єднання, а з іншого – про збереження адвокатської таємниці;

і) **конфіденційність**. Надання правової допомоги неможливе без відвертих відносин, що виникають між адвокатом та клієнтом. Інформація, отримана від клієнта або про клієнта, не повинна бути розголошена. Конфіденційність інформації та її збереження є обов’язком адвоката. Крім того, адвокат зобов’язаний забезпечити принцип конфіденційності серед своїх помічників та членів технічного персоналу.

6.5. Адвокат у кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному процесах

Участь адвоката у кримінальному процесі передбачена статтями 44-48, 61, 61-1 КПК України. Ст. 44. Захисник; ст. 45. Обов’язкова участь захисника; ст. 46. Відмова від захисника і його заміна; ст. 47. Порядок запрошення і призначення захисника; ст. 48. Обов’язки і права захисника; ст. 61. Обставини, що виключають участь у справі захисника; ст. 61-1. Усунення захисника від участі у справі.

Участь захисника у кримінальній справі – важлива гарантія захисту прав обвинуваченого. Права захисника: мати побачення з засудженим чи з особою, до якої застосовано примусові заходи медичного чи виховного характеру; до першого допиту

підозрюваного чи обвинуваченого мати з ним конфіденційне побачення, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження їх кількості та тривалості; ознайомлюватися з матеріалами, якими обґрунтовується затримання підозрюваного чи обрання запобіжного заходу або пред'явлення обвинувачення, а після закінчення судового слідства – з усіма матеріалами справи; брати участь в судових засіданнях; виступати в судових дебатах; брати участь в засіданнях суду при апеляційному розгляді справи (більш детально див. ст. 48 КПК).

Участь адвоката в цивільному процесі передбачена ст. 38, 40, 42, 44 ЦПК України. Ст. 38. Участь у справі представника; ст. 40. Особи, які можуть бути представниками; ст. 42. Документи, що посвідчують повноваження представника; ст. 44. Повноваження представника в суді.

Участь адвоката в господарському процесі передбачена ст. 28 ГПК України (Представники сторін і третіх осіб).

Участь адвоката у адміністративному процесі передбачена ст. 56, 58, 59 Кодексу адміністративного судочинства України. Ст. 56. Представники; ст. 58. Документи, що підтверджують повноваження представників; ст. 59. Повноваження представника в суді.

6.6. Обов'язкова участь захисника.

Участь захисника при провадженні досудового розслідування і в розгляді кримінальної справи в суді першої інстанції є обов'язковою:

а) у справах осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину у віці до 18 років, - з моменту визнання особи підозрюваною чи пред'явлення їй обвинувачення;

б) у справах про злочини осіб, які через свої фізичні або психічні вади (німі, глухі, сліпі тощо) не можуть самі реалізувати своє право на захист, - з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення або з моменту встановлення цих вад;

в) у справах осіб, які не володіють мовою, якою ведеться судочинство – з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення;

г) коли санкція статті, за якою кваліфікується злочин, передбачає довічне ув'язнення – з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення;

д) при провадженні справи про застосування примусових заходів медичного характеру – з моменту встановлення факту наявності у особи душевної хвороби;

є) при провадженні справи про застосування примусових заходів виховного характеру – з моменту першого допиту неповнолітнього або з моменту поміщення його до приймальника-розподільника.

У суді апеляційної інстанції участь захисника у вказаних вище випадках є обов'язковою, якщо в апеляції ставиться питання про погіршення становища засудженого чи виправданого.

6.7. Соціальний захист діяльності захисника

Соціальні права захисника та його помічника врегульовано ст. 11 Закону України «Про адвокатуру». Адвокат та його помічник користуються правом на відпустку, на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Страхові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування сплачуються відповідно до законодавства. Адвокат та його помічник мають право на надання їм усіх видів матеріального забезпечення та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Пенсія адвокату призначається при досягненні пенсійного віку: чоловікам – за умови наявності стажу роботи не менше 25 років, у тому числі стажу роботи адвокатом не менше 20 років; жінкам – за умови наявності стажу роботи не менше 20 років, у тому числі стажу роботи адвокатом не менше 15 років.

Пенсія адвокатам призначається в розмірі 80 % від сум оплати його праці (гонорару), які визначаються відповідно до законодавства. За кожен повний рік роботи понад стаж роботи адвокатом, пенсія збільшується на один відсоток заробітної плати, але не може бути більше 90 % середньомісячної оплати праці (гонорару).

Тема 7.

Нотаріальна діяльність

7.1. Поняття, принципи нотаріальної діяльності. Вимоги до нотаріуса.

7.2. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися державними нотаріусами.

7.3. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися приватними нотаріусами та іншими особами.

7.4. Контроль за діяльністю нотаріуса. Проблеми нотаріату.

7.1. Поняття, принципи нотаріальної діяльності.

Вимоги до нотаріуса

Назва нотаріус походить від слова нота (лат. - знак). Нотаріус – людина, яка пише знаки. Нотаріальна діяльність – важливий елемент у ланцюгу юридичних дій та процедур. У багатьох життєвих ситуаціях без нотаріуса не обійтись. Наприклад, засвідчення достовірності фактів, документів; купівля-продаж майна тощо.

Нотаріальна діяльність забезпечує виконання засвідчуваної та контрольної-реєстраційної функції під час виконання юридичних справ.

Завдання нотаріуса: перевірка справжності документів, фактів, дій, засвідчення їх реальності та надання їм юридичної сили.

Нотаріат – це система органів та посадових осіб, на яких покладено обов'язок засвідчувати права та факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Закон України «Про нотаріат» прийнятий у 1993 році, введений в дію у 1994 році, передбачає дві форми нотаріату: державний і приватний нотаріат. В своїй діяльності вони керуються одними нормативними актами.

Принципи нотаріальної діяльності:

- законності (ст. 8 Конституції, ст. 5, 7, 21 та інші Закону України «Про нотаріат»);
- національної мови (ст. 10 Конституції, ст. 15 Закону);
- диспозитивності (ст. 19 Конституції);
- сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям в здійсненні їх прав (ст. 5 Закону);
- безспірності нотаріального процесу (ст. 124 Конституції);
- неупередженості нотаріуса (ст. 9 Закону);
- рівності прав усіх суб'єктів, що беруть участь у нотаріальному процесі (ст. 21 Конституції, ст. 5 Закону);
- безпосередності (ст. 56 Закону);
- додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій (ст. 8 Закону).

Принцип законності проявляється в тому, що державні, приватні нотаріуси та інші особи, які вчиняють нотаріальні дії, повинні керуватися в своїй діяльності законом та іншими нормативними актами, які регулюють їх діяльність (ст. 7 Закону).

Принцип національної мови передбачає, що нотаріальні провадження вчиняються українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості. Стаття 10 Конституції передбачає всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах

суспільного життя на всій території України. Згідно з цим принципом, коли особа, що звернулася за вчиненням нотаріальних дій, не знає мови, якою ведеться діловодство, тексти оформлюваних документів та роз'яснення, що їх надає нотаріус при вчиненні нотаріального провадження, мають перекладатись цій особі нотаріусом або перекладачем.

Принцип диспозитивності закріплений ст. 19 Конституції, яка проголошує, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Він проявляється також у праві заінтересованих осіб на оскарження неправильно вчиненої нотаріальної дії або відмови у її вчиненні.

Принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям в здійсненні їх прав (ст. 5 Закону) полягає в обов'язку нотаріусів та інших посадових осіб, які вчиняють нотаріальні дії, сприяти суб'єктам нотаріального процесу у здійсненні їх прав та законних інтересів, роз'яснювати їм права та обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду. Він впливає з ст. 3 Конституції, якою передбачається, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Принцип безспірності нотаріального процесу. Ст. 124 Конституції передбачає, що право судити про права та обов'язки осіб у тих чи інших правовідносинах належить до виключної компетенції судів. На нотаріуса покладається не вирішення спірних

правовідносин, а лише посвідчення безспірних прав та обов'язків осіб у правовідносинах. Нотаріус не може і не повинен аналізувати права осіб, оскільки він має отримувати від осіб безспірні докази про існування юридичних обставин, з якими норма права пов'язує виникнення, зміну або припинення прав осіб у визначених законом правовідносинах.

Принцип неупередженості нотаріусів. Ст. 9 Закону передбачає обмеження нотаріуса у праві вчинення нотаріальних дій на своє ім'я і від свого імені, на ім'я свого і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його та своїх родичів, а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори. Держава гарантує особам, які звертаються за вчиненням нотаріального провадження, що їх інтереси не можуть входити в протиріччя з особистими інтересами нотаріуса.

Принцип рівності прав усіх суб'єктів, що беруть участь у нотаріальному процесі (ст. 21 Конституції). Принцип поширюється на суб'єктів, які беруть участь у нотаріальному провадженні з метою охорони і захисту їхніх прав та інтересів. Будь який учасник угоди має право відмовитися від вчинення нотаріального провадження до його закінчення, ініціювати внесення змін до проекту договору. Нотаріус повинен роз'яснити всім особам про можливі негативні наслідки посвідчуваної угоди.

Принцип безпосередності (ст. 56 Закону). Нотаріальний процес передбачає необхідність особистого звернення до нотаріуса, або мати відповідні визначені законом повноваження, процесуального представника інтересів іншої особи. Це положення зумовлюється

обов'язком нотаріуса здійснювати перевірку відповідних повноважень особи на вчинення нотаріального провадження. Нотаріус має сам безпосередньо вчиняти нотаріальні дії і не може передоручати їх вчинення іншим особам.

Принцип додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій (ст. 8 Закону). Цей принцип проявляється в тому, що нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержувати таємниці цих дій. Довідки про вчинені нотаріальні дії та документи видаються тільки громадянам та юридичним особам, за дорученням яких або щодо яких вони вчинялися. Винятки: письмова вимога суду, прокуратури, органів дізнання та слідства. З приводу розголошення змісту вчинених нотаріальних дій при розгляді справ у судах є можливість порушувати питання перед суддею про необхідність розгляду справи у закритому судовому засіданні.

Нотаріусом може бути: громадянин України з вищою юридичною освітою, несудимий, який пройшов шестимісячне стажування, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво та склав присягу.

Підстави припинення права на нотаріальну діяльність: власне бажання; подання обласного управління юстиції; втрата громадянства; винесення обвинувального вироку щодо нотаріуса; застосування примусових заходів медичного характеру; винесення постанови про припинення кримінальної справи з nereабілітуючих підстав; рішення суду щодо обмеження дієздатності; неодноразове

порушення законів України; невідповідність займаній посаді тощо (ст. 3, 9, 12 Закону).

7.2. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися державними нотаріусами

Згідно з законом України «Про нотаріат» нотаріуси:

- а) посвідчують угоди (договори, заповіти, шлюбні контракти ...);
- б) вживають заходи до охорони спадкового майна;
- в) видають свідоцтва про право на спадщину;
- г) видають свідоцтва про придбання жилих будинків;
- д) накладають заборони на відчуження нерухомого майна;
- є) засвідчують вірність копій документів;
- ж) засвідчують вірність перекладу документів з інших мов;
- з) посвідчують факти, що громадянин живий, перебуває в певному місці;
- й) передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;
- і) приймають у депозит гроші, цінні папери;
- к) вчиняють виконавчі написи, протести векселів;
- л) вчиняють морські протести;
- м) приймають на зберігання документи;
- н) посвідчують договори довічного утримання тощо (ст. 34 Закону).

7.3. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися

приватними нотаріусами та іншими особами

Приватні нотаріуси можуть вчиняти всі ті ж дії, що і державні нотаріуси за винятком пунктів б, в, д, н (ст. 36 Закону).

Нотаріальні дії, що вчиняють посадовими особами виконавчих комітетів Рад (ст. 37 Закону):

- заходи до охорони спадкового майна;
- накладення заборони на відчуження житлового будинку;
- посвідчення заповітів, доручень;
- засвідчення вірності копій документів, підписів.

Консульські установи (ст. 38 Закону):

- посвідчують угоди (договори, заповіти, доручення);
- вживають заходи до охорони спадкового майна;
- засвідчують вірність перекладу з однієї мови на іншу;
- вчиняють морські протести тощо.

Головні лікарі, їх заступники, лікарі, директори санаторіїв, будинків пристарілих (ст. 40 Закону) посвідчують заповіти.

Капітани морських суден під час плавань, начальники експедицій посвідчують заповіти.

Командири військових частин, начальники місць позбавлення волі посвідчують заповіти, доручення.

Державні нотаріуси в нотаріальних архівах видають дублікати і засвідчують вірність копій документів в архівах (ст. 35 Закону).

*7.4. Контроль за діяльністю нотаріуса. Проблеми
нотаріату*

Законодавством України передбачено два види контролю: зовнішній, який здійснюється прокуратурою, судом, органами розслідування і відомчий, який здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату при Міністерстві України та кваліфікаційними комісіями при управліннях юстиції АРК, областей, м. Києва та Севастополя.

Проблеми нотаріату:

- недосконалість законодавства;
- принизливе обмеження приватних нотаріусів;
- висока оплата послуг нотаріусів;
- недостатня оплата праці нотаріусів;
- недосконалий контроль;
- проблеми самоврядування (більш детально див. ж. «Право України» № 8 2008 р.)

Тема 8. Юридична консультативна діяльність

- 8.1. Поняття юридичної консультативної діяльності.
- 8.2. Вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта.
- 8.3. Посадові обов'язки юрисконсульта.
- 8.4. Контроль за діяльністю юрисконсульта.

8.1. Поняття юридичної консультативної діяльності.

Юридична консультативна діяльність – це діяльність юристів, основною функцією яких є правове забезпечення підприємств, організацій, установ, які користаються послугами юрисконсульта.

Юридичні консультації – поради, висновки з питань права; підготовка проектів документів, їх візування, доповнення; перевірка фінансової надійності клієнтів; профілактична робота; виховна правова робота; представлення та захист інтересів організацій, підприємств, установ в суді, інших органах тощо.

8.2. Вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 690 від 1995 року «Про юридичну службу міністерства, іншого центрального державного органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації» юрисконсультом у державних установах може бути особа з вищою (або неповною вищою) юридичною освітою, яка володіє необхідними знаннями у праві. Цією ж постановою передбачені посади юрисконсульта, юрисконсульта другої категорії, юрисконсульта першої категорії, провідного юрисконсульта. Наказом Міністерства праці № 336 від 2004 року передбачено, що юрисконсульт другої категорії повинен

мати один рік стажу, юрисконсульт другої категорії два роки стажу, провідний юрисконсульт два роки стажу юрисконсульта першої категорії.

Юрисконсульт має знати: нормативні акти з правової діяльності підприємства ...; діюче законодавство; порядок ведення обліку та складання звітів про господарсько-фінансову діяльність підприємства; порядок заключення та оформлення договорів тощо.

8.3. Посадові обов'язки юрисконсульта.

Посадові обов'язки юрисконсульта підприємства:

- а) організація та забезпечення правильного виконання актів законодавства щодо діяльності підприємства;
- б) підготовка проектів наказів та розпоряджень;
- в) перевірка відповідності до законодавства проектів наказів, розпоряджень, що подаються на підпис керівнику підприємства (візування);
- г) здійснення контролю за розпорядженнями керівників структурних підрозділів;
- д) надання правової допомоги співробітникам;
- є) організація претензійної та позовної роботи;
- ж) сприяння додержанню законності на підприємстві тощо.

8.4. Контроль за діяльністю юрисконсульта

Контроль за діяльністю юрисконсульта покладається: на керівників підприємств, організацій, установ; на прокуратуру (загальний нагляд); на громадськість; засоби масової інформації.

Тема 9. Тестові завдання з юридичної деонтології

№	I	ТАК/НІ
1.	<p>Юридична деонтологія це наука:</p> <ul style="list-style-type: none"> - про заходи; - про належне. 	
2.	<p>Мета юридичної деонтології:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дати основні установки на вивчення юридичних наук; - дати уявлення про професію юриста. 	
3.	<p>Термін «шахрайство» означає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поведінку, що має на меті ошукати когось; - ввести в оману когось. 	
4.	<p>У зміст роботи судді входить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчення матеріалів справи; - консультування учасників судового процесу. 	
5.	<p>Контроль за діяльністю судді здійснюють:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прокуратура; - Служба безпеки України. 	
6.	<p>Функціями прокуратури є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нагляд за місцями ув'язнення; 	

	- нагляд за судами.	
7.	Прокурором району може бути особа: - яка має юридичний стаж роботи 2 роки; - яка має юридичний стаж роботи 3 роки.	
8.	Слідство можуть проводити: - начальники слідчих підрозділів податкової міліції; - начальники слідчих підрозділів Антимонопольного комітету.	
9.	Представника у суді може мати: - підсудний; - потерпілий.	
10	Форми нотаріату: - приватний; - службовий.	

№	II	ТАК/НІ
---	----	--------

1.	Завдання юридичної деонтології: - визначити систему правил і вимог до юристів; охороняти права фізичних і юридичних осіб.	
2.	Хто вперше вжив термін деонтологія: - Сократ Афінський; - Ієремія Бентам.	
3.	Напрями юридичної діяльності: - корпоративна; - консультативна.	
4.	Суддею місцевого суду може бути: - особа, яка має стаж юридичної роботи не менше 3 років; - особа, яка має стаж юридичної роботи не менше 5 років.	
5.	Кваліфікаційні комісії: - проводять службові перевірки; - проводять нагородження суддів.	
6.	Принципами діяльності прокуратури є: - захист прав громадян на засадах їх рівності;	

	<ul style="list-style-type: none"> - змагальність сторін та свобода наданні суду доказів. 	
7.	<p>Завданнями досудового слідства є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - профілактика злочинів; - підтримання обвинувачення в суді. 	
8.	<p>Термін адвокатура означає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - закликаю на допомогу; - надаю захист. 	
9.	<p>Адвокатом може бути громадян, який має юридичний стаж:</p> <ul style="list-style-type: none"> - не менше 2 років; - не менше 3 років. 	
10	<p>Окремі нотаріальні дії можуть вчинять:</p> <ul style="list-style-type: none"> - начальники місць позбавлення волі; - начальники органів дізнання. 	

№	III	ТАК/НІ
1.	Принципами юридичної деонтології є: - професійно-правова активність; - презумпція невинуватості.	
2.	Документом про стандарти юридичної професії є: - міжнародний пакт про громадянські та політичні права; - типовий закон з прав міжнародної торгівлі.	
3.	Функціональні аспекти суддівської діяльності: - комунікативність; - конспіративність.	
4.	Суддя може займатися: - підприємницькою діяльністю у вільний від роботи час; - творчою діяльністю у вільний від роботи час.	
5.	Основними завданнями прокуратури є: - всебічне утвордження верховенства права; - охорона власності, конституційного ладу України.	
6.	Обов'язками прокурора є: - вжиття заходів до виконання судових рішень;	

	<p>.....</p> <ul style="list-style-type: none"> - порушення кримінальних справ приватного обвинувачення. 	
7.	<p>Суб'єктами слідчої діяльності є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - слідчі Служби безпеки України; - слідчі Антимонопольного комітету України . 	
8.	<p>Допомогою захисника можуть користуватися:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підозрюваний; - потерпілий. 	
9.	<p>Адвокатська діяльність припиняється у випадках:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тривалої хвороби адвоката; - визнання обмежено дієздатним. 	
10.	<p>Контроль за діяльністю юрисконсультів здійснює:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прокуратура; - суд. 	

Тема 10. Ситуаційні завдання

Тема 10 подає зразки промов, підготовлених студентами Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 2009 р. Мова оригіналу поданих промов звичайно ж повністю не відповідає нормам української літературної мови.

Виправляючи недоліки побудови промов та граматичні й стилістичні помилки студенти мають користуватися правилами українського правопису, вчитися правильно будувати речення, вживати усталені слова, словосполучення, лексичні звороти. Для довідок користуйтеся підручником «Мова у професії юриста» авторів Р.С.Кацавець, Г.М.Кацавець, (К., 2005) і ви зможете навчитись грамотно писати, правильно підбирати слова та складати речення.

Завдання.

Прочитайте запропоновану викладачем промову:

а) відзначте недоліки, усуньте їх; проаналізуйте та доведіть, що ви робите це правильно;

б) зверніть увагу на особливості українського правопису, словотворення, слововживання. Виправте помилки і прокоментуйте це явище;

в) складіть свої промови («За здоров'є», «За упокій») обсягом до 1 стор.

10.1. Вітальні промови «За здоров'я»

10.1.1.

Шановні юристи!

Прийміть сердечні вітання з нагоди професійного свята - Дня юриста, яке об'єднує усіх, хто стоїть в обороні конституційних прав та свобод наших громадян, сприяє розбудові демократичної! Правової Української держави - держави для людей. Бути юристом почесно і відповідально. Сьогодні немає такої сфери діяльності, державного органу чи підприємства, які б обходилися без консультації юриста. Щодня до правників за порадою та допомогою звертаються тисячі громадян. Рівнем вашого професіоналізму та принциповості визначаються не лише стан правової культури суспільства, а і його стабільність, моральний мікроклімат. Впевнені, що юристи України, яким властиве усвідомлене почуття відповідальності, й надалі вірно служитимуть інтересам України та її громадян, і честю . примножуватимуть славні традиції своєї професії, докладатимуть зусиль задля утвердження на теренах краю ідеалів верховенства права та справедливості. Прийміть слова глибокої вдячності за високий професіоналізм, активну участь у поширенні правових знань та посиленні соціального захисту наших громадян. Бажаємо вам міцного здоров'я, щастя, життєвих гараздів, благополуччя.

10.1.2.

Дорогі жінки!

В цей березневий день, від усього чоловічого колективу, ми бажаємо привітати Вас із цим чудовим днем, 8 березня! В шану цього теплого свята, що на початку весни, коли просинаються сили природи, ми бажаємо привітати Вас від щирої душі, добра Вам, щастя, радості в кожному дні. Побажати Вам здоров'я і краси на довгі роки! Нехай весь рік жіноче свято для Вас не закінчується, нехай Вам сонце весь час посміхається, а чоловіки кожен день дарують квіти!

Вітаємо Вас, любі наші жінки!

10.1.3.

Шановні правозахисники!

Щиросердечно вітаємо Вас із професійними святами - Днем працівників суду та Днем адвокатури. Прийміть побажання міцного здоров'я, великого людського щастя, добробуту Вашим родинам. Нових Вам досягнень на ниві утвердження принципу верховенства закону, незалежності та демократизму в нашій країні. Людська шана, хай стане гідною подякою Вам за плідну працю, неупередженість та чесність.

Бажаю творчих успіхів, сил та наснаги у правозахисній діяльності!

10.1.4.

Шановна Марія Іванівна!

Прийміть сердечні вітання з 55-річчям від дня народження! Ваш професіоналізм, багаторічна послідовна та наполеглива праця внесли вагомий внесок у розвиток органів виконавчої влади, забезпечили повагу серед колег. Ми пишаємося тим, що нам випала можливість працювати з Вами і досягати разом професійних висот. Нехай доля шле Вам добро і щастя, міцне здоров'я та достаток, а віра, надія та любов будуть вірними супутниками на Вашому життєвому шляху. Нехай тепло і затишок родинної оселі надійно захищає Вас від негараздів, а в майбутньому на Вас чекає ще багато наповнених корисними справами і земними радощами років. Живіть довго, в щасті, благополуччі та при доброму здоров'ї!

10.1.5.

Шановні працівники колективу !

Щиро вітаю Вас з професійним святом. Бажаю Вам міцного здоров'я, щастя і радості, добра і злагоди, сімейних гараздів, творчих задумів та їх здійснення, впевненості і віри в майбутнє. Хочу побажати Вам неустанного пошуку нового для покращення умов, стилю та результатів роботи! Багато залежить від рівня Ваших знань, наполегливості, професійної майстерності, але це справа часу, справа нашої спільної роботи, з надією на кращі зміни в нашій галузі та колективі.

Гарного настрою, благополуччя і добробуту Вам і Вашим родинам!

Шановні колеги!

В цей урочистий день дозвольте привітати Вас, Феміди дочки і сини, зі святом, з ДНЕМ ЮРИСТА!

На сьогоднішній день ця професія одна з найбільш престижних, але й найбільш розповсюджених. Тому і зрозуміла тенденція зростання вимог до нас, як юристів. З огляду на зазначене, хотілось би щиро побажати всім Вам над усе:

- вміло та успішно застосовуйте здобуті професійні знання;
- перебувайте у постійному професійному тонусі.
- незалежності та твердості при вирішенні будь-якої правової проблеми;
- керуйтеся не тільки буквою закону, а й його духом;
- оптимізму та сміливих поглядів при прийнятті рішень;

Нехай акції Ваших знань і досвіду мають високі котирування, великий попит та адекватну заробітну плату! В особистому житті зичу міцного здоров'я, щастя, добробуту та кохання! Зі святом, шановні колеги!!!

На додаток, для привнесення у святкування зазначеної Події трохи гумористичного забарвлення, дозвольте зробити незначний відступ та запропонувати Вашій увазі вірш під назвою «Чим пахне юрист?» З Вашого дозволу зачитую його російською мовою.

Чем пахнет юрист:

У каждой профессии запах особый

Работа любимая пахнет свободой

Понятно чем пахнет шахтер иль танкист

Скажите мне лучше, чем пахнет юрист?
Он пахнет деньгами большими и водкой
Блондинкою смуглой, с похмелья икоткой,
Еще коньяком и лимоном в придачу
Ну в общем спиртным он по горло накачан
На нем всегда галстук, рубашка от Ualdi,
Он курит Parliament или Tgissardi,
Авто его - это две сотни лошадок -
Его не приводит работа в упадок
Он пахнет работой - работой живет
От этой работы его просто прет
Он пахнет законами толстыми сводов
И исками пахнет, от просто разводов,
До тяжб за такие огромные бабки,
Что станут за них все на задние лапки
Он пахнет железною логикой стройной.
Он в силах уверен, всегда он спокойно
К решению подходит тяжелой задачи
Ему улыбается солнце удачи
Французским парфюмом он пахнет с утра
Но только наступит обедная пора
В букете уже аромат тонкий пива
Чуть позже мартини, саке и текила
В бильярд или боулинг если зайдешь,
То там непременно его ты найдешь

А если его ненароком там нет
Пошел посмотреть он заезжий балет
Он сауной пахнет в субботу под вечер
И как Цицерон произносит он речи
Он самый, он лучший, ну в общем - юрист!
Чуть-чуть не забыл: он еще юморист

Беручи до уваги останні строки вірша: «Чуть-чуть не забул: он еще юморист», дозвольте, керуючись буквою закону проголосити ще одне вітання.

Вітання з Днем народження сірника!!!

Сьогоднішній день, 10 квітня, має велике значення для суспільства в цілому. Сьогодні святкується Міжнародний день сірника.

10 квітня 1833, вперше почалося виробництво сірників. їх винахідником був німецький студент-хімік Камерер. Відомо, що аж до початку ХІХ століття для запалення вогню люди використовували кремінь. Якби не цей винахід, ми б можливо й досі використовували середньовічні засоби для отримання вогню. Тепер ми без такої дрібнички не уявляємо свого життя. Як то кажуть: Дрібниця, а приємно" - це про сірник. Тому, поздоровляю всіх з цим важливим днем, та нагадую, що треба бути обережними з сірниками. Також хочу наголосити, що за підпал, згідно до положень Кримінального Кодексу України (ст. 113, 194, 252 та інші), особа несе кримінальну відповідальність, а саме позбавлення волі строком від 3 до 20 років.

Ще раз прийміть мої вітання з Міжнародним днем сірника! Неба Вам без хмаринки, палати але не згорати, як сірник, від кохання, постійно випромінювати тепло і радість, освітлювати своєю вдачею всіх присутніх!!!

10.1.6.

Чудовим і мудрим є встановлене нашими пращурами ще з давніх часів правило починати будь-яку справу, промов; з молитовного звернення до богів, з проханням благословити на гідний початок та не менш гідне завершення задуманої справи. Проте, оскільки нас сьогодні багато, боги у кожного можуть бути різні, оберемо безпрограшний варіант - побажаємо нашому керівнику всіх благ. Крім того, що привід і подія є неординарними. Не будемо приховувати, що і ми, і наш шановний ювіляр, готувались до цього дня. Дозвольте мені висловити декілька слів про нашого вельмишановного Івана Івановича.

Підібрати слова, дійсно гідних діяльності та особистих якостей ювіляра нескладно. Важко в цьому випадку - дотриматись регламенту. Адже захопившись епітетами, ми не залишимо Івану Івановичу достатньо часу на епохальну діяльність, а себе позбавимо нових тем для вираження найглибшої приязні для наступних подій.

Сподіваюсь, що їх в майбутньому, буде дуже багато. Всі ми і кожний з нас пам'ятаємо ті складні роки, коли не було гідної людини, здатної створити справжній колектив, визначити генеральну лінію розвитку і підняти на відповідний рівень престижу нашу організацію. Ми були позаштатними працівниками,

про діяльність якої ніхто не знав, навіть, на сторінки Жовтого довідника ми не потрапляли. А коли ми називали місце нашої роботи - над нами відкрито сміялися навіть наші найближчі родичі. І лише з появою цієї людини, Івана Івановича, ми перетворились на більш потужну організацію.

Я прошу пробачити мене за багатослів'я, розумію, що "Est modus in rebus", як говорили шановані мною стародавні римляни - у нас це звучить приблизно так "У всьому знай свою міру". Мені залишилось лише передати словами той рівень поваги до Вас, яка виникла вже дуже давно. Великий Бомарше казав: "Якщо керівник не робить нам зла, то це вже велике благо". Ми же хочемо цим сказати наступне - ми щасливі працювати під Вашим керівництвом. Ви керуєте, але розумієте. Ви запитуєте, але прислуховуєтесь. Вимагаєте, але враховуєте.

Вітаємо Вас!

Будь-хто бажав би підійти до такої дати з Вашим багажем заслуг.

Що ж залишається Вам побажати?

Звичайно - здоров'я, благополуччя, нескінченної енергії, неприборканої життєдіяльності, неповторної здатності досягати недосяжного.

Нещодавно до нас дійшла інформація, що Вас запрошують керувати

іншою організацією. Ми хочемо сказати Вам, Іван Івановичу залишайтеся з нами!

10.1.7.

Шановні гості, Шановні колеги,

Я хочу використати цю нагоду щоб згадати наше перше знайомство з Іваном Івановичем. Це сталося 3 роки тому, коли Іван Іванович почав працювати в цьому колективі. З перших днів знайомства мене вразили стильність Івана Івановича та вміння одягатись (передайте привіт Вашій дружині).

Коли ж ми працювали разом над першим спільним проектом, то я отримав задоволення від професіоналізму та ефективності Івана Івановича. З самого початку я був впевнений в успішному результаті саме завдяки таким якостям мого колеги.

В цей урочистий день я хочу поздоровити Івана Івановича з його днем народження та побажати йому 2 речі (крім здоров'я та довгих років життя).

Перш за все бажаю Вам завжди мати мету до якої Ви прагнете, мету зарази якої хочеться прокидатись вранці і думки про яку приносять задоволення. Мету, яка б була досить амбіційною і досягнутою. Мету, яка мобілізувала інтелектуальний та емоційний потенціал.

По-друге , я мав би побажати сил для досягнення цієї мети, але знаючи Вашу наполегливість в цьому нема потреби. Я хочу Вам побажати везіння. Саме везіння в тих випадках, де Ви не можете впливати на результат. (Бо якщо Ви впливаєте, то результат завжди буде)

Шановні гості, будь-ласка підтримайте мене та підніміть цей келих за Івана Івановича з побажанням йому продовжувати бути таким же ефективним та наполегливим, завжди мати високу мету перед собою і, звичайно бути здоровим та щасливим. За Івана Івановича!!!

10.1.8.

Сьогодні ми зібрались з нагоди прекрасного свята щоб привітати нашого колегу і побажати йому всього самого доброго. Хай завжди супутниками його життя будуть здоров'я, добробут та благополуччя. Бажаємо успішних досягнень і позитивних результатів. Прийнято вважати, що нашим життям керує виключно доля. Мов від долі не втечеш...все в руках долі та інше. Але так вважають тільки слабаки. Нетреба схиляти голову перед долею. Долею треба керувати. Я вважаю, що в житті випадковостей не існує. Ми є самі ковалями свого щастя та вдачі. Наснаги тобі друже та натхнення. І ще... на Кавказі існує повір'я про те, що час, який ти проводиш за столом з друзями Господь не зараховує у твій вік. Тому пропоную також підняти келих за наші зустрічі - за нашу молодість.

10.1.9.

Шановні колеги,

Дозвольте мені від імені нашого колективу, наших партнерів та субпідрядників, усіх тих, хто має за честь спілкуватись з ювіляром, привітати нашого шановного Івана Івановича з ...-річчям.

В цей день вже було багато промов і багато теплих слів було сказано на Вашу адресу, але мені особисто хотілось би висловити велику подяку за можливість бути наближеною особою, що знає Вас, Ваші досягнення і успіхи протягом багатьох (останніх... років).

Щоб не повторюватись, я хочу звернути увагу всіх присутніх сьогодні не на ці досягнення, а на ті якості ювіляра, які дозволили йому досягти цього успіху і які, особисто у мене, завжди викликали глибоку повагу.

По-перше, це вміння добре розбиратись в людях і оточувати себе професіоналами і знавцями своєї справи, Істинними патріотами нашого спільного діла, а також, за рахунок свого авторитету, уміння створювати справжню команду і підтримувати командний дух.

По-друге, це Ваша здатність володіти ситуацією за будь-яких умов, дальнозоро прораховувати усі можливі варіанти розвитку подій та миттєво приймати най адекватніші рішення. Такою якістю можуть похвалитися лише рідкі керівники.

По-третє, зрозуміло що це не остання, а лише наступна з найголовніших якостей, це Ваше уміння тримати слово і ніколи не порушувати обіцянок. Ви ніколи не обіцяєте неможливого, а якщо і пообіцяли, то обов'язково виконуєте. Ось чому Вам завжди вірять і довіряють люди. Саме за це Ваше Тверде як міць Слово я і пропоную підняти бокали всіх присутніх.

Ваше здоров'я, Іване Івановичу!

10.1.10.

Від імені колективу Українського благодійного фонду «Милосердя» і мене особисто прийміть щирі вітання та найкращі побажання з нагоди Нового року та Різдва Христового!

Щиро бажаємо Вам і Вашим рідним миру, щастя, міцного здоров'я, здійснення найзаповітніших мрій і бажань.

Колективу академії та студентам бажаємо в новому році професійного натхнення, вагомих успіхів у науковій та навчальній діяльності.

Світлої долі, нових задумів і звершень Вам, а негоди нехай залишаться у році, що минає.

Нехай доля щедро обдаровує Вас міцним здоров'ям, радістю, щастям і всілякими земними гараздами. Хай завжди на життєвому шляху зустрічаються люди віддані, вірні й справді гідні Вашої поваги.

Веселих Вам новорічних і Різдвяних свят. Нових Вам здобутків у праці на благо українського народу.

10.1.11.

Шановні служителі закону!

Сердечно вітаємо вас із професійним святом - Днем юриста!

Нехай Ваші професійні зусилля будуть винагороджені повагою та довірою громадян, впевненістю у надійному та справедливому захисті їх конституційних прав і свобод. Бажаємо вам міцного здоров'я, щастя, життєвих гараздів, добра і благополуччя та нових професійних перемог!

10.1.12.

Шановні юристи! Прийміть сердечні вітання з нагоди професійного свята - Дня юриста, яке об'єднує усіх, хто стоїть в обороні конституційних прав та свобод наших громадян, сприяє розбудові демократичної! Правової Української держави - держави для людей. Бути юристом почесно і відповідально. Сьогодні немає такої сфери діяльності, державного органу чи підприємства, які б обходилися без консультації юриста. Щодня до правників за порадою та допомогою звертаються тисячі громадян. Рівнем вашого, професіоналізму та принциповості визначаються не лише стан правової культури суспільства, а і його стабільність, моральний мікроклімат. Впевнені, що юристи України, яким властиве усвідомлене почуття відповідальності, й надалі вірно служитимуть інтересам України та її громадян, і чесно . примножуватимуть славні традиції своєї професії, докладатимуть зусиль задля утвердження на теренах краю ідеалів верховенства права та справедливості. Прийміть слова глибокої вдячності за високий професіоналізм, активну участь у поширенні правових знань та посиленні соціального захисту наших громадян. Бажаємо вам міцного здоров'я, щастя, життєвих гараздів, благополуччя та нових професійних перемог.

10.2. Поминальні промови «За упокій»

10.2.1.

На 33 році життя трагічно перестало битися серце вірного сина України – Івана Івановича, кандидата філологічних наук, доцента Інституту і просто Людини. Навколо нього гуртувалися колеги і

молодь. Іван Іванович умів знайти слово підтримки, поради й розради для кожного. Про його заслуги можна говорити довго. Ініціативність, творчий підхід до вирішення поставлених завдань, педагогічний талант, оптимістичний погляд на життя, надійність - невід'ємні характеристики нашого колеги ... Страшенною пусткою і неймовірним болем його смерть ятрить душі всіх, хто знав Івана Івановича. Колектив висловлює глибоке співчуття близьким загиблого.

10.2.2.

Кожна людина має свою дорогу, яка десь починається і закінчується. Ніхто ще не звернув з неї, ніхто не повертався назад... Ми всі крок за кроком ідемо вперед і творимо свій слід на Землі. Ми з каменем на душі і з великим болем дивимося на сльози та відчай батьків і нічого не можемо зробити... Ми молимося! Молимося Богу, який забирає до себе дорогу нам людину. Наша Маринка була для нас світлом в кінці тунелю, людиною, яка завжди допомагала, піклувалася і любила всіх нас, бо ми її група, ми її друзі, а вона наша опора, наша староста. Цей неочікуваний поворот у нашому житті був таким різким, що ми не встигли загальмувати і ще досі не можемо оговтатися. Щоранку ми надіємося побачити знайомі очі в аудиторії, привітну посмішку нашу Мариночку! Але... ніхто не заходить, і тільки в глибині душі кожного з нас іде і не спиняється злива із солоних сліз.

Так хочеться повернутися назад, у той день, коли вона востаннє була з нами і сказати як ми всі її любимо, міцно обняти і не

відпускати... та тоді ми й гадки не мали, що час чи доля повільно забирає від нас ту людину, яку забирати було ще так рано. Лиш 20 років билось серце прекрасної людини: щирої, доброї, ніжної, розумної, привабливої... Вона могла б стати чудовим фахівцем, прекрасною дружиною, мамою... Хочеться так багато сказати про неї, бо таких людей на Землі дуже мало.

Всі, хто знав Маринку, ніколи б не посміли сказати про неї поганого слова, бо не було за що говорити. Ми відчуваємо, що завинили перед нею, не договорили все те, що про неї думали, а вона вже ніколи цього не почує... Пробач нам!

Можливо там на Небесах ми ще зустрінемося, ще подивимося один одному у вічі і договоримо все те, що на папері відобразити не можна, те що не можна розказати, бо не витримало б наше серце...

10.2.3.

Шановні колеги,

Дозвольте мені від імені нашого колективу, наших партнерів та субпідрядників, усіх тих, хто мав за честь спілкуватись з покійним, висловити співчуття рідним і близьким Івана Івановича , а також слова жалю з приводу його передчасної смерті.

В цей день вже було багато промов і багато теплих слів сказано на Його адресу, але мені особисто хотілось би висловити велику подяку нашому Творцю за можливість бути наближеною особою, що знала Покійного, Його досягнення і успіхи протягом ... останніх років.

Щоб не повторюватись, я хочу звернути увагу всіх присутніх в цей скорбний для всіх нас день, не на ці досягнення, а на ті якості

покійного, які дозволили йому досягти цього успіху і які, особисто у мене, завжди викликали глибоку повагу.

По-перше, це вміння добре розбиратись в людях і оточувати себе професіоналами і знавцями своєї справи, істинними патріотами нашого спільного діла, а також, за рахунок свого авторитету, вміння створювати справжню команду і підтримувати командний дух. Усім присутнім тут буде не вистачати цього в першу чергу.

По-друге, це Його здатність володіти ситуацією за будь-яких умов, дальнозоро прораховувати усі можливі варіанти розвитку подій та миттєво приймати най адекватніші рішення. Такою якістю можуть похвалитися лише рідкі керівники, і невідомо, чи зможе його наступник справитись з таким завданням.

По-третє, ще одна з найголовніших якостей покійного, це Його вміння тримати слово і ніколи не порушувати обіцянок. Він ніколи не обіцяв неможливого, а якщо і обіцяв, то обов'язково виконував. Ось чому Йому завжди вірили і довіряли люди.

Саме тому, сьогодні присутня така велика кількість людей, щоб провести його в останню путь. Нехай земля Йому буде пухом!

10.2.4.

Дуже болісно коли вмирають близькі люди. А ще важче, коли від нас йдуть друзі. Друзі, які покинули нас не відчують той сум, який відчувають ті, хто залишився жити далі, день за днем оплакуючи цю втрату. Друзів втрачають тільки раз і назавжди. З

часом зітруться багато деталей та дрібниць і у нашій пам'яті залишиться лише те, що насправді було самим важливим. Я радий, що мої діти мали змогу знати таку людину. Він вмів по-справжньому любити життя і не вагаючись ділився цим вмінням з людьми. Саме в такі важкі хвилини ми починаємо розуміти, що чого варте. Все життя він не шукав легких шляхів. Завжди відстоював честь і гідність, боровся з несправедливістю. Був завжди готовий прийти на допомогу. Він віддавав себе всього любимій справі. Совість та честь були його постійними радниками. А його серце воістину розуміло значення слова любов. Він покинув нас, але пам'ять назавжди залишиться в наших серцях. Хай земля буде тобі пухом. Спи спокійно вічним сном.

Шановні друзі, в цей сумний день в мене перед очима пробігають моменти життя, коли я знав Івана Івановича. Ця людина залишила великий слід в моєму житті і була для мене вчителем та наставником. Я завжди пишався великими моральними цінностями та принциповістю Івана Івановича.

Я буду пам'ятати слова на настанови Івана Івановича. Кожного разу зустрічаючи мене він запитував чи я займаюсь спортом і повторював «Рух - це життя». Іван Іванович своїм прикладом показував як треба жити. Такі люди назавжди залишають слід в нашому житті.

Нажаль, Іван Іванович пішов з цього життя. Це дуже сумна подія. Але ця людина буде з нами завжди: в наших серцях та наших думках. Прошу Вас випити за пам'ять про Івана Івановича. Нехай земля йому буде пухом.

10.2.5.

Шановна польська спільнота!!!

Дозвольте звернутися до Вас з приводу трагічної загибелі Президента Польщі, Леха Качинського. високо посадовців-польських громадян, дружини Президента та виголосити невимовну скорботу і жаль від всіх громадян України, і себе особисто.

Лех Качинський був політик з великої літери, який присвятив своє життя розбудові рідної держави на принципах демократії, свободи і незалежності. Невтомний захисник ідей, в які він вірив, він завжди з переконанням боровся захищаючи цінності, які ознаменували його вступ у політику: це демократія, свобода і боротьба з тоталітаризмом.

Ми завжди будемо згадувати його як одного з найяскравіших політиків Польщі, друга України, який щиро опікувався розвитком дружніх відносин між двома країнами. Лех Качинський доклав значних зусиль у розширенні стратегічного партнерства України та Польщі, а також сприяв вступу Україні до складу Європейського Союзу.

З приводу його загибелі і загибелі інших високо посадовців-польських громадян, дружини Президента ми сумуємо разом з народом Польщі. Висловлюю сподівання, що відносини між нашими державами і надалі будуть розвиватися в руслі розуміння, співпраці та взаємної підтримки.

10.2.6.

27 січня 2010 року об 11.00 у храмі Святого Василя Великого у Києві буде відслужено Заупокійну Божественну Літургію та Панахиду за новопереставленого Івана Іванця, довголітнього суддю Верховного Суду України.

Іван Іванець помер 19 січня 20.. року у Києві на 53-му році життя після тяжкої хвороби Іван Іванець народився у місті Василькові Київської області. У 1974 році він вступив на юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іван Іванець був кандидатом юридичних наук, заслуженим юристом України.

В 20.. році нагороджений Почесною Грамотою Верховної Ради України.

Свою трудову діяльність Іван Іванець розпочав у 1974 році бетонником Коломийського будівельного управління. В 1983 році - у рік закінчення юридичного факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка - був обраний народним суддею Залізничного районного народного суду міста Києва, в якому пропрацював до 19.. року. З 19.. по 19.. суддя, член Президії, заступник Голови Київського міського суду. З 19.. року по 31 березня 20.. року суддя Верховного Суду України. Суддя вищого кваліфікаційного класу.

Іван Іванець назавжди запам'ятається своїм колегам не лише як висококваліфікований правознавець, людина, яка добре знала свою справу, але й, як принципова, ініціативна та вимоглива перш за все до себе, а потім вже до своїх підлеглих.

Будучи ще суддею Верховного Суду України безпосередньо брав участь у підготовці Конституції України, "малої судової реформи", зокрема змін та доповнень до законів України "Про судоустрій України", "Про статус суддів". За активну участь у розробці Конституції України заохочувався наказом Голови Верховного Суду України. Підготував кілька постанов Пленуму Верховного Суду України, зокрема "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя", "Про призначення судами кримінальних покарань", "Про деякі питання застосування судами законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів" та інші. Брав участь у розробці Кримінального Кодексу України.

З 20.. року Іван Іванець займається викладацькою і науковою роботою, автор біля 20 наукових праць. Захистив дисертацію на тему: "Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами" в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка.

Користувався заслуженим авторитетом серед народних депутатів України.

Іван був людиною, яка поєднувала серйозність з надзвичайним почуттям гумору. Він любив пожартувати й добре поїсти. Був неперевершеним кухарем. У нього завжди гарно росли кімнатні квіти, а його орхідеї ніколи не переставали цвісти.

Івана Іванця поховали на Байковому кладовищі в місті Києві.

Запрошуємо на молитву за упокій його душі.

10.2.7.

Шановні співвітчизники, прийміть мою скорботу і розділіть її. Пішов один із найяскравіших борців сучасності за Україну, за її становлення, за розвиток. Його боротьба була безкомпромісною. Дуже часто його звинувачували, що він нібито перебирає міру, що він дуже швидко хоче зробити із населення України громадян України, а з громадян хоче зробити патріотів України. Але цю справу він виконував чесно і добросовісно. Як завжди, ті, хто першими ідуть в наступ, переважно, першими і падають підкошеними смертю. Але це не означає, що Іван Іванович помер. Він залишається в нас як прапор подальшої боротьби за Незалежність, за утвердження Української держави і за те, щоб Українська держава дбала про українських громадян. Я думаю, що у відповідь на цю смерть багато молоді поповнить ряди нових борців за незалежність України і за її розвиток. Я вірю, що майбутнє в Україні світле.

10.2.8.

З глибоким сумом сповіщаємо, що пішла з життя, авторитетна людина, досвідчений і висококваліфікований спеціаліст, мудрий керівник і великий життєлюб.

Його фаховий ріст і самоствердження пов'язані з міцним народним характером, творчою ініціативою, сучасним мисленням,

здатністю оперативно приймати обгрунтовані рішення. Він постійно спрямовував зусилля на покращення та удосконалення роботи.

Його життєвий шлях - зразок людської гідності, добропорядності, уміння толерантно працювати з людьми. Це шлях вірного і сумлінного служіння рідній землі і обраній справі.

У розквіті сил від нас пішла чесна і щира людина, турботливий сім'янин і добрий товариш. Усі, хто знав його, любили і поважали за чуйне ставлення до людей, велику душевну щедрість, мудрість і оптимізм.

У ці скорботні дні висловлюємо щире, глибоке співчуття рідним і близьким покійного. Світла пам'ять про нього назавжди збережеться в наших серцях.

10.2.9.

Шановні колеги!

Ми зійшлися сьогодні тут, щоб спільно помолитися за упокій душі президента нашої компанії, який загинув в трагічній автокатастрофі. Сьогодні для нас, а особливо для родичів загиблого - це велика втрата. Прошу вас прийняти щире співчуття від усієї Спілки Бізнесменів України.

Ми дуже свідомі, яким великим є ваш біль. Але хотіли б вас запевнити, що ваш біль також є й нашим болем. Зі світлої пам'яті з Івановим Івановичем

ми працювали пліч о пліч впродовж 20 років, він був дійсно мудрим, справедливим, розсудливим керівником і надзвичайно щирою і доброю людиною.

Вчора він разом з іноземною делегацією їхав до Севастополя. Їхали, щоб поділитися професійними надбаннями, що покращило б наші справи закордоном. Наш шановний президент повністю віддав себе на подальший розвиток нашого бізнесу і на працю на користь своєї вітчизни закордоном. Сьогодні молимося разом за нього. Вічна пам'ять!

Зміст

Програма курсу «Юридична деонтологія»

Тема 1. Предмет та основні поняття курсу

- 1.1. Поняття та предмет юридичної деонтології.*
- 1.2. Завдання та принципи юридичної деонтології.*
- 1.3. Історичні джерела юридичної деонтології.*
- 1.4. Документи про стандарти юридичної професії.*

Тема 2. Норми професійної поведінки правників

- 2.1. Типові норми професійної підготовки юристів США
(загальна характеристика).
- 2.1.1. Юридична термінологія.
- 2.2. Обов'язки правника.
- 2.3. Сфера дії норм.
- 2.3.1. Професійна поведінка юриста.
- 2.4. Взаємини «клієнт-правник».
- 2.4.1. Компетентність юриста.
- 2.4.2. Надання і отримання інформації.
- 2.4.3. Конфіденційність інформації.
- 2.4.4. Дозволене розголошення інформації.
- 2.4.5. Розголошення інформації, що суперечить інтересам клієнта.
- 2.4.6. Конфлікти через поведінку правника.
- 2.4.7. Розголошення інформації, яке вимагається або дозволяється.
- 2.4.8. Зіткнення інтересів.
- 2.4.9. Відданість інтересам клієнта.
- 2.4.10. Інтереси правника.
- 2.5. Правник-консультант.
- 2.5.1. Сфера консультації юриста.
- 2.5.2. Відповідальність помічників правників, які самі не є правниками.
- 2.5.3. Недозволена правнича практика.
- 2.6. Обов'язок служіння *pro bono publico*.
- 2.7. Інформація щодо правничих послуг.

- 2.7.1. Повідомлення щодо послуг, які надаються правником.
- 2.7.2. Рекламування правничих послуг.

Тема 3. Суддівська діяльність

- 3.5. *Поняття суддівської діяльності.*
- 3.6. *Функціональні аспекти суддівської діяльності.*
- 3.7. *Зміст суддівської діяльності.*
- 3.8. *Контроль за суддівською діяльністю.*

Тема 4. Прокурорська діяльність

- 8.5. *Поняття прокурорської діяльності.*
- 8.6. *Принципи діяльності прокуратури.*
- 8.7. *Участь прокурора в якості учасника судового процесу.*
- 8.8. *Зміст роботи прокурора.*
- 8.9. *Контроль за здійсненням прокурорської діяльності.*

Тема 5. Слідча діяльність

- 4.6. *Поняття слідчої діяльності.*
- 4.7. *Завдання досудового слідства.*
- 4.8. *Принципи здійснення слідчої діяльності.*
- 4.9. *Суб'єкти слідчої діяльності.*
- 4.10. *Функціональні аспекти діяльності слідчого.*
- 4.11. *Контроль за роботою слідчих.*

Тема 6. Адвокатська діяльність

- 1.1. *Поняття адвокатської діяльності.*
- 1.2. *Види юридичної допомоги, які може здійснювати адвокат.*
- 1.3. *Право на здійснення адвокатської діяльності.*
- 1.4. *Принципи діяльності адвокатури.*

1.5. Адвокат у кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному процесах.

1.6. Обов'язкова участь захисника.

1.7. Соціальний захист діяльності захисника.

Тема 7. Нотаріальна діяльність

1.1. Поняття, принципи нотаріальної діяльності. Вимоги до нотаріуса.

1.2. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися державними нотаріусами.

1.3. Нотаріальні дії, що можуть вчинятися приватними нотаріусами та іншими особами.

1.4. Контроль за діяльністю нотаріуса. Проблеми нотаріату.

Тема 8. Юридична консультативна діяльність

8.1. Поняття юридичної консультативної діяльності.

8.2. Вимоги до претендентів на посаду юрисконсульта.

8.3. Посадові обов'язки юрисконсульта.

8.4. Контроль за діяльністю юрисконсульта.

Тема 9. Тестові завдання з юридичної деонтології

Тема 10. Ситуаційні завдання